

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ЦЕНТР ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ТА
ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

Виконав: здобувач вищої освіти

2 курсу магістратури

Галузь знань 28 «Публічне управління та
адміністрування»

спеціальність 281 «Публічне управління
та адміністрування»

Черняк Василь Іванович

Науковий керівник: доктор наук з державного
управління, професор

Маляренко Тетяна Анатоліївна

Рецензент: доктор філологічних наук,
професор Колкутіна Вікторія Вікторівна

Одеса – 2025

АНОТАЦІЯ
на магістерську роботу Черняка Василя Івановича
на тему «Формування та реалізація державної інформаційної політики
України»

Магістерський дослідницький проєкт на здобуття кваліфікованого ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2025.

Магістерська робота присвячена комплексному дослідженню формування та реалізації державної інформаційної політики України в умовах трансформацій сучасного інформаційного середовища та зростання впливу зовнішніх і внутрішніх викликів. У роботі проаналізовано загальнотеоретичні засади державної інформаційної політики, визначено мету, завдання та принципи державної інформаційної політики. Особлива увага приділена дослідженню особливостей формування та реалізації державної інформаційної політики України. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що формування та реалізація державної інформаційної політики України є надзвичайно актуальною темою у сучасних умовах, що характеризуються динамічним розвитком цифрових технологій, глобалізацією інформаційних процесів та зростанням значення інформації як стратегічного ресурсу. Ефективна інформаційна політика виступає ключовим механізмом забезпечення національної безпеки, захисту громадянського суспільства та підтримки стабільності державних інститутів, особливо в умовах інтенсивної інформаційної взаємодії як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях.

Сучасні виклики, що пов'язані з поширенням недостовірної інформації, інформаційною війною та кібератаками, які супроводжують військові та політичні конфлікти, ще раз підкреслюють актуальність обраної проблематики. В свою чергу,

держава повинна не лише протидіяти загрозам інформаційної безпеки, але й забезпечувати прозорість, доступність та достовірність інформаційних потоків для громадян та суспільства в цілому.

У зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України, особливого значення набуває саме державна інформаційна політика, оскільки вона стає одним із ключових інструментів забезпечення національної безпеки, захисту інформаційного простору від зовнішнього впливу та інформаційних атак, а також засобом підтримання стабільності всередині країни. Її роль полягає не лише в регулюванні інформаційних потоків, але й у збереженні державного суверенітету, забезпеченні прав і свобод людини та громадянина, в боротьбі з дезінформацією та протидії поширенню фейкових новин і пропаганди.

У межах дослідження здійснено оцінку ефективності реалізації державної інформаційної політики в контексті гібридних загроз, інформаційної безпеки та цифрової трансформації суспільства. Обґрунтовано необхідність удосконалення підходів до формування інформаційної політики, що забезпечують баланс між свободою слова, правами людини та потребами державної безпеки.

Таким чином, дослідження формування та реалізації державної інформаційної політики України є актуальним з огляду на необхідність зміцнення інформаційної безпеки, забезпечення стійкості суспільства до деструктивних інформаційних впливів, підвищення ефективності державного управління та гармонізації національного законодавства зі світовими тенденціями розвитку інформаційного простору.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при формуванні і реалізації державної інформаційної політики України. Предметом дослідження є формування та реалізація державної інформаційної політики України. Метою магістерської роботи є дослідження загальнотеоретичних засад, принципів, закономірностей формування та реалізації державної інформаційної політики України.

У роботі проаналізовано різні підходи до тлумачення сутності поняття інформаційна політика, досліджено, що стратегічна мета державної інформаційної політики полягає у створенні необхідних інституційних, правових і технологічних передумов для становлення та інтеграції України у глобальне інформаційне середовище, також проаналізовано завдання та основні принципи державної інформаційної політики.

Визначено, що основні напрями державної інформаційної політики України становлять цілісну систему ціннісних, організаційно-правових та технологічних орієнтирів, спрямованих на формування безпечного, конкурентоспроможного та демократичного інформаційного простору. Охарактеризовано механізм реалізації державної інформаційної політики України та визначено, що він становить комплекс взаємопов'язаних інструментів, спрямованих на формування, організацію та забезпечення ефективного функціонування національного інформаційного простору.

Обґрунтовано державну інформаційну політику України в умовах розвитку та використання цифрових технологій, а саме розвиток та впровадження цифрових технологій істотно трансформують підходи держави до формування та реалізації інформаційної політики України, а також проаналізовано державну інформаційну політику України в умовах воєнного стану, що надало можливість констатувати, що її функціонування набуває особливого стратегічного значення для забезпечення національної безпеки, підтримки суспільного духу та протидії інформаційним загрозам.

Ключові слова: державна інформаційна політика, інформаційна безпека, інформаційний простір, державне управління, цифрова трансформація, нормативно-правове регулювання, інформаційні загрози, гібридна війна, стратегічні комунікації.

SUMMARY

for the master's thesis of Chernyak V. I.

on the topic «Formation and implementation of the state information policy of Ukraine»

Master's research project for obtaining a qualified master's degree in specialty 281 «Public Management and Administration» - National University «Odesa Law Academy», Odesa, 2025.

The master's thesis is devoted to a comprehensive study of the formation and implementation of the state information policy of Ukraine in the context of transformations of the modern information environment and the growing influence of external and internal challenges. The work analyzes the general theoretical foundations of the state information policy, defines the goal, objectives and principles of the state information policy. Special attention is paid to the study of the features of the formation and implementation of the state information policy of Ukraine. The work consists of an introduction, three chapters containing six subsections, conclusions and a list of sources used.

The relevance of the research topic is due to the fact that the formation and implementation of the state information policy of Ukraine is an extremely relevant topic in modern conditions, characterized by the dynamic development of digital technologies, the globalization of information processes and the growing importance of information as a strategic resource. Effective information policy is a key mechanism for ensuring national security, protecting civil society and supporting the stability of state institutions, especially in conditions of intensive information interaction both at the domestic and international levels.

Modern challenges associated with the spread of false information, information warfare, and cyberattacks that accompany military and political conflicts once again emphasize the relevance of the chosen issue. In turn, the state must not only counteract

threats to information security, but also ensure transparency, accessibility, and reliability of information flows for citizens and society as a whole.

In connection with the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, state information policy acquires particular importance, since it becomes one of the key instruments for ensuring national security, protecting the information space from external influence and information attacks, as well as a means of maintaining stability within the country. Its role is not only to regulate information flows, but also to preserve state sovereignty, ensure human and citizen rights and freedoms, combat disinformation and counter the spread of fake news and propaganda.

The study assessed the effectiveness of implementing state information policy in the context of hybrid threats, information security, and the digital transformation of society. The need to improve approaches to forming information policy that ensure a balance between freedom of speech, human rights, and the needs of state security was substantiated.

Thus, the study of the formation and implementation of the state information policy of Ukraine is relevant in view of the need to strengthen information security, ensure the resilience of society to destructive information influences, increase the efficiency of public administration, and harmonize national legislation with global trends in the development of the information space.

The object of the study is social relations that arise during the formation and implementation of the state information policy of Ukraine. The subject of the study is the formation and implementation of the state information policy of Ukraine. The purpose of the master's thesis is to study the general theoretical foundations, principles, and patterns of the formation and implementation of the state information policy of Ukraine.

The paper analyzes various approaches to interpreting the essence of the concept of information policy, investigates that the strategic goal of state information policy is to create the necessary institutional, legal and technological prerequisites for the formation and integration of Ukraine into the global information environment, and also analyzes the tasks and basic principles of state information policy.

It is determined that the main directions of the state information policy of Ukraine constitute a holistic system of value, organizational, legal and technological guidelines aimed at the formation of a safe, competitive and democratic information space. The mechanism for implementing the state information policy of Ukraine is characterized and it is determined that it constitutes a complex of interrelated instruments aimed at the formation, organization and ensuring the effective functioning of the national information space.

The state information policy of Ukraine in the context of the development and use of digital technologies is substantiated, namely, the development and implementation of digital technologies significantly transform the state's approaches to the formation and implementation of the information policy of Ukraine, and the state information policy of Ukraine in the context of martial law is also analyzed, which made it possible to state that its functioning is of particular strategic importance for ensuring national security, supporting public spirit, and countering information threats.

Key words: state information policy, information security, information space, public administration, digital transformation, regulatory and legal regulation, information threats, hybrid warfare, strategic communications.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	6
1.1. Змістовна характеристика державної інформаційної політики.....	6
1.2. Мета, завдання та основні принципи державної інформаційної політики.....	18
 РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	34
2.1. Основні напрями державної інформаційної політики України.....	34
2.2. Механізм реалізації державної інформаційної політики України.....	48
 РОЗДІЛ 3. ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	64
3.1. Державна інформаційна політика України в умовах розвитку та використання цифрових технологій.....	64
3.2. Державна інформаційна політика України в умовах воєнного стану....	79
 ВИСНОВКИ.....	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	98

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що формування та реалізація державної інформаційної політики України є надзвичайно актуальною темою у сучасних умовах, що характеризуються динамічним розвитком цифрових технологій, глобалізацією інформаційних процесів та зростанням значення інформації як стратегічного ресурсу. Ефективна інформаційна політика виступає ключовим механізмом забезпечення національної безпеки, захисту громадянського суспільства та підтримки стабільності державних інститутів, особливо в умовах інтенсивної інформаційної взаємодії як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях.

Сучасні виклики, що пов'язані з поширенням недостовірної інформації, інформаційною війною та кібератаками, які супроводжують військові та політичні конфлікти, ще раз підкреслюють актуальність обраної проблематики. В свою чергу, держава повинна не лише протидіяти загрозам інформаційної безпеки, але й забезпечувати прозорість, доступність та достовірність інформаційних потоків для громадян та суспільства в цілому.

У зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України, особливого значення набуває саме державна інформаційна політика, оскільки вона стає одним із ключових інструментів забезпечення національної безпеки, захисту інформаційного простору від зовнішнього впливу та інформаційних атак, а також засобом підтримання стабільності всередині країни. Її роль полягає не лише в регулюванні інформаційних потоків, але й у збереженні державного суверенітету, забезпеченні прав і свобод людини та громадянина, в боротьбі з дезінформацією та протидії поширенню фейкових новин і пропаганди.

Питання щодо формування та реалізації державної інформаційної політики України, знайшли своє відображення у працях таких вчених як: Арістової І., Березовської І., Гурковського В., Дзюндзюка В., Іванченка Ю., Козьмініх А., Негодченка В., Нестеряка Ю., Пушкара О. та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою даної магістерської роботи є дослідження загальнотеоретичних засад, принципів, закономірностей формування та реалізації державної інформаційної політики України.

Для досягнення означеної мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- дослідити змістовну характеристику державної інформаційної політики;
- проаналізувати мету, завдання та основні принципи державної інформаційної політики;
- виокремити основні напрями державної інформаційної політики України;
- охарактеризувати механізм реалізації державної інформаційної політики України;
- обґрунтувати державну інформаційну політику України в умовах розвитку та використання цифрових технологій;
- проаналізувати державну інформаційну політику України в умовах воєнного стану.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при формуванні і реалізації державної інформаційної політики України.

Предметом дослідження є формування та реалізація державної інформаційної політики України.

Методи дослідження. Для дослідження формування та реалізації державної інформаційної політики України було використано систему методологічних підходів та методів, що забезпечили обґрунтованість та логічність викладених положень та висновків. Системний підхід дозволив розглянути державну інформаційну політику, як складну, цілісну систему, яка складається із взаємопов'язаних елементів. Функціональний підхід дозволив розглянути державну інформаційну політику як сукупність функцій та завдань, що спрямовані на забезпечення ефективного управління інформацією. Аксіологічний підхід надав

можливості визначити цінності, етичні аспекти, які впливають на формування та реалізацію державної інформаційної політики.

У роботі було використано широкий спектр загальнонаукових та спеціальнонаукових методів дослідження таких як системний метод, аналіз та синтез, дедукція та індукція, структурно-функціональний метод та інші, що дозволило всебічно підійти до обраної проблематики.

Структура роботи сформована зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Змістовна характеристика державної інформаційної політики

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтенсивною цифровізацією, зростанням ролі інформаційних ресурсів та комунікаційних технологій, що зумовлює трансформацію механізмів функціонування державної влади та публічного управління. Інформація, виступаючи стратегічним ресурсом держави, стає ключовою передумовою забезпечення національної безпеки, ефективної взаємодії органів влади з громадянами та реалізації принципів відкритості й підзвітності публічної влади. У цих умовах формування та реалізація державної інформаційної політики набуває особливої актуальності як комплексного напрямку державної діяльності, спрямованого на регулювання інформаційних процесів, створення сприятливого правового середовища для їх розвитку, а також протидію інформаційним загрозам.

Разом із тим, понятійно-категоріальний апарат сфери інформаційної політики залишається дискусійним як у доктринальному середовищі, так і на практиці. З одного боку, інформаційна політика держави розглядається як складова загальної політики національної безпеки, спрямована на забезпечення інформаційного суверенітету. З іншого боку – як діяльність, націлена на задоволення інформаційних потреб суспільства та формування відкритого інформаційного простору. Відсутність усталених наукових підходів до визначення її змісту ускладнює вироблення стратегічних рішень у сфері інформатизації, комунікацій та цифрового управління.

З огляду на зазначене, теоретико-правова характеристика змісту державної інформаційної політики є необхідною умовою для належного концептуального обґрунтування напрямів її розвитку, уточнення її основних структурних елементів

та функціонального призначення в умовах формування інформаційного суспільства.

У ХХІ столітті відбулося усвідомлення суттєвої трансформації значення інформації, яка перетворилася на критично важливий чинник розвитку держави. У сучасних умовах інформація розглядається як стратегічний ресурс та впливає на всі сфери життєдіяльності.

На думку Гуровського О., інформація набуває властивостей потужного інструмента впливу на суспільно-політичні, ідеологічні та соціально-економічні процеси, постаючи своєрідним засобом боротьби, що потребує формування ефективної системи протидії, а також належного захисту інформаційних ресурсів, які перебувають у розпорядженні держави та містять державну, професійну чи особисту таємницю [16, с. 29].

З огляду на те, що зі зростанням рівня інформатизації суспільства підвищується й масштаб потенційних інформаційних загроз, актуальною стає необхідність забезпечення належного рівня інформаційної безпеки. Це, у свою чергу, зумовлює важливість формування ефективної державної інформаційної політики, спрямованої на захист національного інформаційного простору, регулювання інформаційних процесів та створення умов для сталого функціонування інформаційної інфраструктури.

Наукова думка акцентує на необхідності розмежування інформації за її емоційно-психологічним впливом на аудиторію, зокрема виділяючи умовно «позитивну» та «негативну» інформацію, які відрізняються за характером реакцій, що виникають у громадян під час її сприйняття й використання. «Позитивна» інформація відображає певну частину об'єктивної реальності, фокусуючись на явищах, що асоціюються з добробутом, успіхом, безпекою та комфортом. Такий тип інформації сприяє формуванню відчуття впевненості, захищеності, стимулює особистісну та соціальну активність.

Натомість «негативна» інформація орієнтована на висвітлення подій і обставин, які викликають у реципієнтів емоції тривоги, страху, зневіри, відчаю, гніву чи образи. Споживання інформації такого характеру зумовлює появу негативних психологічних станів, що можуть впливати на подальшу поведінку особи, знижувати її мотивацію до участі в суспільному чи політичному житті, формувати загальне незадоволення власним становищем і соціальним середовищем. Отже, «негативна» інформація здатна виступати фактором соціальної апатії та дестабілізації суспільних процесів [95, с. 29].

Поряд із умовним поділом інформації на «позитивну» та «негативну», у науковій літературі також сформовано низку класифікаційних підходів, що дозволяють комплексно охарактеризувати це поняття за різними критеріями. Зокрема, виокремлюють такі групи:

- за сферою застосування: масова інформація, що поширюється переважно через засоби масової комунікації та формує громадську думку; а також галузева (професійна) інформація, яка використовується в межах конкретних сфер діяльності й спеціалізованих спільнот;

- за режимом доступу: інформація, що охороняється як об'єкт інтелектуальної власності; загальнодоступна інформація; інформація з обмеженим доступом, до якої належить, зокрема, конфіденційна, таємна й службова інформація; а також інформація без права встановлення обмежень доступу;

- за ступенем упорядкованості: документована інформація, що фіксується на матеріальних носіях і підпорядковується встановленим вимогам; вільна інформація, яка не входить до інформаційних систем; систематизована та несистематизована інформація залежно від рівня її структурованості;

- за формою подання (закріплення): інформація, що міститься на паперових носіях, аудіовізуальна (відео- та аудіо-інформація), усна інформація, а також енергетична (біологічна) інформація, пов'язана з біофізичними процесами в живих організмах [20, с. 27–28].

Узагальнення наведених підходів свідчить про мультивимірність поняття «інформація» як об'єкта наукового вивчення та регулювання. Вона може мати різні форми прояву, відрізнятися за функціональним призначенням і правовим статусом, що актуалізує потребу у створенні чіткої системи її правової класифікації для забезпечення ефективного управління інформаційними процесами та належного правового захисту інформаційних ресурсів.

Українські дослідники Дзюндзюк В. та Хашиєва Л. виокремлюють низку ключових ознак, притаманних поняттю «інформація», що дозволяють розкрити його сутнісні характеристики та функціональне значення. До таких ознак вони відносять:

- селективність, що відображає вибірковий характер інформації та її залежність від інтересів та потреб суб'єкта сприйняття;
- субстанціональну несамостійність, яка полягає в неможливості існування інформації поза матеріальним або енергетичним носієм;
- спадкоємність, тобто здатність інформації відтворюватися, передаватися та накопичуватися між поколіннями;
- масовість, що дозволяє інформації поширюватися серед необмеженої кількості реципієнтів;
- цінність, яка визначається її корисністю, актуальністю та здатністю впливати на прийняття рішень;
- трансформованість, тобто можливість змінювати форму, зміст і способи передачі в процесі обробки;
- універсальність, що проявляється в охопленні інформацією всіх сфер життєдіяльності суспільства та держави [20, с. 26–27].

Вказані ознаки підкреслюють багатогранність інформації як соціального, комунікативного та правового феномену, а також її здатність визначати характер суспільного розвитку. Саме тому інформація виступає концептуальною основою для формування теорії інформаційного суспільства — нового етапу цивілізаційного

поступу, у межах якого знання та інформаційні ресурси перетворюються на головний фактор виробництва.

З огляду на це, подальший аналіз доцільно спрямувати на розкриття сутності поняття «інформаційне суспільство» та його ключових ознак, оскільки формування такого суспільства визначається стратегічною метою державної інформаційної політики, що забезпечує розвиток національного інформаційного простору та зміцнення інформаційної безпеки держави.

У 1993 році Європейська комісія концептуалізувала інформаційне суспільство як специфічний тип соціальної організації, в якому життєдіяльність індивідів, функціонування інституцій та економічні процеси опосередковуються та визначаються використанням послуг, що надаються через інформаційно-комунікаційні технології та телекомунікаційні мережі [28, с. 3]. Ця дефініція підкреслювала трансформаційний характер інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) як базової інфраструктури нового типу суспільства, що якісно відрізняється від індустріального суспільства домінуванням інформаційних процесів, знаневої економіки, цифрових форм комунікації та взаємодії.

Подальший розвиток теоретичного осмислення феномену інформаційного суспільства демонструє еволюцію від технологічно-детерміністських визначень, що акцентують роль ІКТ як каузального фактора суспільних змін, до більш збалансованих концептуалізацій, що враховують соціальні, економічні, культурні, політичні аспекти трансформації.

У свою чергу Ліпкан В. інтерпретує інформаційне суспільство як якісно новий тип суспільного устрою, формування якого зумовлюється глобальною соціальною трансформацією та істотно прискорюється завдяки стрімкому розвитку й інтеграції інформаційних і комунікаційних технологій. На його думку, саме інноваційно-технологічний прорив стає фундаментом докорінних змін у політичній, економічній, соціальній і культурній сферах, визначаючи пріоритетну роль

інформаційних ресурсів та знаннєвого потенціалу в забезпеченні сталого розвитку держави [47, с. 213].

Розвиток інформаційного суспільства передбачає не лише модернізацію засобів обробки та поширення інформації, але й трансформацію традиційних управлінських практик, зміну характеру суспільних комунікацій, підвищення рівня участі громадян у процесах прийняття рішень, а також формування нових моделей економічних відносин, у яких домінуючим стає сектор інтелектуального виробництва. Таким чином, інформаційне суспільство постає як комплексний соціальний феномен, у межах якого інформація перетворюється на визначальний ресурс розвитку, а державна політика – на ключовий інструмент формування сприятливого середовища для його становлення.

Цимбалюк В. запропонував визначення інформаційного суспільства через призму демократизації доступу до інформації та комунікаційних можливостей, визначаючи його як тип суспільної організації, в якому будь-який індивід має технологічні, інституційні, економічні можливості створювати, накопичувати, обробляти, зберігати, передавати, розповсюджувати та отримувати інформацію незалежно від географічного розташування, соціального статусу, економічних ресурсів [106, с. 32].

Ця інтерпретація підкреслює нормативний вимір концепції інформаційного суспільства, акцентуючи принципи універсального доступу, цифрової інклюзії, подолання інформаційної нерівності як конституючі характеристики бажаної моделі суспільного розвитку.

Беручи до уваги наведені вище положення науковців щодо сутності інформаційного суспільства, доцільно погодитися з підходом Петрухна Ю., який систематизував характерні ознаки цього феномену, виокремивши їх у три базові групи. Зокрема, до таких ознак належать:

- забезпечення вільного та рівного доступу кожної особи до інформації, що передбачає відкритість інформаційних ресурсів і відсутність невинуватених обмежень щодо їх використання;

- високий рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують оперативність обміну даними та формують мережеву структуру суспільних комунікацій;

- наявність розвиненої інформаційної інфраструктури, яка включає системи зв'язку, бази даних, цифрові послуги, інститути знань і гарантує ефективне функціонування інформаційного простору [72, с. 129].

Узагальнення наукових підходів дозволяє визначити ключові структурні елементи інформаційного суспільства, до яких належать:

- людина, як центральний суб'єкт створення, споживання та поширення інформації;

- інформація, що виступає основною цінністю і стратегічним ресурсом розвитку;

- інформаційні ресурси, які акумулюють знання та дані, необхідні для суспільного прогресу;

- інформаційно-комунікаційні технології, що забезпечують інноваційні способи обробки, зберігання й передачі інформації.

Отже, інформаційне суспільство формується на основі інтеграції цих елементів, що зумовлює трансформацію управлінських, соціальних і економічних механізмів та потребує відповідної державної інформаційної політики, спрямованої на підтримку їх збалансованого розвитку.

У науковому дискурсі Арістова І. хронологічно локалізує генезис інформаційної політики початком 1990-х років, обґрунтовуючи цю періодизацію сукупністю взаємопов'язаних чинників: ініціюванням розробки першої концептуальної моделі політики інформатизації, якісним стрибком у розвитку телекомунікаційних та інформаційно-комунікаційних технологій, а також

парадигмальною трансформацією суспільного сприйняття інформації, яка набула статусу стратегічного ресурсу та інструменту соціально-економічного розвитку [3, с. 84].

Компаративний аналіз епістемологічних підходів до інформації демонструє еволюційну траєкторію: якщо на початку ХХ століття концептуалізація інформації як детермінанти державного розвитку перебувала в площині футурологічних припущень і науково-фантастичних гіпотез, то в умовах сучасності інформаційно-комунікаційний компонент конституює базисну складову модернізаційних процесів. Це дозволяє легітимно екстраполювати на інформаційні ресурси функціональні характеристики матеріальних факторів виробництва та розглядати їх як рівноцінний інструментарій національного розвитку.

Узагальнюючи, слід констатувати, що в останні десятиліття спостерігається транзитивний процес від суто «технологічної» парадигми до інтегрованої «соціально-технологічної» моделі державної політики, яка охоплює весь спектр інформаційних відносин і процесів. Ця трансформація актуалізувала наукову необхідність чіткої категоріально-понятійної фіксації дефініції «інформаційна політика», що зумовлюється потребою теоретичного осмислення та нормативно-правового регулювання багатоаспектного феномену інформаційної сфери в контексті державотворчих процесів. Крім того, важливо наголосити, що формування інформаційної політики як окремого напрямку діяльності держави відбувалося на тлі глобалізаційних процесів, становлення інформаційного суспільства та визнання інформаційної безпеки невід'ємною складовою національної безпеки держави.

У процесі формування концептуального змісту поняття «інформаційна політика» в науковому дискурсі простежуються два базові підходи – вузький і широкий. Представники першого підходу трактують інформаційну політику переважно як систему заходів і напрямів діяльності держави, спрямованих на забезпечення процесів отримання, використання, зберігання та поширення

інформації [12, с. 18]. Така інтерпретація фокусується передусім на регулятивно-адміністративному аспекті державної участі в інформаційній сфері.

Разом із тим, окремі науковці акцентують на обмеженості зазначеного підходу, оскільки він не враховує ширший контекст інформаційних відносин, що охоплюють взаємодію держави із суспільством, бізнесом та міжнародною спільнотою. Вони пропонують розглядати інформаційну політику як комплексну та багатовимірну діяльність, спрямовану не лише на правове регулювання інформаційної сфери, а й на формування національного інформаційного простору, розвиток інформаційної інфраструктури, забезпечення інформаційної безпеки та підтримку суспільної комунікації [4, с. 56].

Таким чином, широке бачення інформаційної політики включає стратегічні, ідеологічні та ціннісні складові, орієнтовані на формування умов для становлення інформаційного суспільства та підвищення рівня інформаційної культури громадян, що значно розширює і поглиблює предметне поле дослідження цього поняття.

Пашкова В. інтерпретує інформаційну політику як комплекс нормативно-правових актів і регулятивних положень, спрямованих на забезпечення створення, виробництва, збору, зберігання, поширення інформації та організацію доступу до неї. Науковиця підкреслює, що значущість інформаційної політики полягає у її здатності визначати умови, за яких особа реалізує свій свідомий вибір у соціальній, політичній та економічній сферах, зокрема шляхом формування доступного й збалансованого інформаційного середовища [70, с. 6].

Дослідники, які інтерпретують інформаційну політику в ширшому концептуальному вимірі, наголошують на її комплексному, багаторівневому та поліфункціональному характері. Так, Почепцов Г. визначає інформаційну політику як чинник, що формує нормативні засади функціонування інформаційного простору держави. Науковець виокремлює низку ключових принципів, серед яких – забезпечення ефективності діяльності засобів масової інформації, встановлення

гармонійної та адекватної комунікації між владними інституціями та суспільством. Крім того, дослідник акцентує увагу на пріоритетності завдань, пов'язаних із гарантуванням та зміцненням інформаційної безпеки як невіддільного складника державної інформаційної політики [76, с. 12].

Юдін О. та Богуш В. трактують інформаційну політику як ключовий напрям державної діяльності в інформаційній сфері, основним завданням якого є формування умов для ефективного та високоякісного інформаційного забезпечення реалізації стратегічних і оперативних цілей соціального та економічного розвитку держави [108, с. 134].

Дубас О. підкреслює, що інформаційна політика повинна забезпечувати ефективне взаєморозуміння та взаємодію між державними органами та суспільством шляхом використання засобів масової інформації та механізмів громадських комунікацій. Вона передбачає координацію висвітлення діяльності органів влади, захист свободи слова, задоволення інформаційних потреб індивідів та суспільства в цілому, а також формування високого рівня інформаційної культури громадян [26, с. 100].

Аналіз існуючих визначень поняття «державна інформаційна політика» дозволяє виділити позицію Березовської І.Р., яка підкреслює, що така політика повинна закладати фундамент для вирішення ключових завдань розвитку суспільства. В контексті України це, зокрема, формування єдиного національного інформаційного простору, інтеграція до світового інформаційного простору та забезпечення інформаційної безпеки держави, суспільства та окремої особи [6, с. 117].

Красноступ Г. М. визначає державну інформаційну політику як регулятивну діяльність органів державної влади, спрямовану на розвиток інформаційної сфери суспільства. Вона охоплює не лише інформаційні системи, телекомунікації та засоби масової інформації, а й сукупність виробничих процесів та соціальних відносин, пов'язаних зі створенням, отриманням, зберіганням, обробкою,

використанням і поширенням інформації у всіх її видах: статистичної, адміністративної, масової, інформації про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, правової інформації, даних про особу, довідково-енциклопедичної та соціологічної інформації. Таким чином, державна інформаційна політика є важливою складовою системи державного управління, яка визначає умови та рамки впровадження управлінських рішень у інформаційній сфері [43, с. 155].

Дзюндзюк В. Б. у своїх дослідженнях визначає інформаційну політику як особливу сферу суспільної діяльності, пов'язану з відтворенням, обробкою та поширенням інформації, що задовольняє потреби та інтереси різних соціальних груп і суспільних інститутів. Дослідник також наголошує на міждисциплінарному характері цього явища, підкреслюючи його комплексний соціальний, економічний і правовий виміри [20, с. 165].

Соснін О. ототожнює поняття інформаційної політики держави з державною політикою інформатизації, що передбачає побудову інформаційного суспільства. Науковець зауважує, що інформатизація є глобальним процесом, який супроводжується радикальною трансформацією структури та характеру світового економічного і соціального розвитку, переходом до наукомісткого виробництва, новими формами інформаційного обміну та впливає на більшість сфер суспільної діяльності, змінюючи характер глобального розвитку, соціально-економічні відносини та рівень і якість життя всіх членів суспільства [99, с. 35–38].

Проте з таким розумінням інформаційної політики можна погодитися лише частково, оскільки вона охоплює значно ширший спектр питань. Політику інформатизації доцільно розглядати як одну зі складових державної інформаційної політики, поряд із іншими її ключовими компонентами, такими як: забезпечення інформаційної безпеки, захист інформаційного суверенітету держави, гарантування незалежності засобів масової інформації, розвиток інформаційної інфраструктури, захист права на свободу слова та права на доступ до інформації. Таким чином,

державна інформаційна політика виступає комплексним і багатовимірним механізмом регулювання інформаційної сфери, що інтегрує технологічні, правові, соціальні та безпекові аспекти функціонування держави та суспільства.

Провівши детальний аналіз наявних наукових досліджень, українські вчені Дзюндзюк В.Б., Солових В.П. та Котуков О.А. виокремлюють три основні підходи до визначення державної інформаційної політики: владний, психологічний та цільовий.

Владний підхід розглядає державну інформаційну політику як форму державної політики, що виступає як складова внутрішньої та зовнішньої політики держави, підкреслюючи роль влади у регулюванні інформаційної сфери.

Психологічний підхід, представлений, зокрема, Поповою В., трактує державну інформаційну політику як здатність і можливість суб'єктів політики впливати на свідомість, поведінку, психіку та діяльність громадян через інформаційні ресурси в інтересах держави та громадянського суспільства. Цей підхід підкреслює значення інформації як інструмента формування соціальних та політичних орієнтацій населення.

Цільовий підхід, представлений Нісевичем Ю., визначає державну інформаційну політику як сукупність цілей, що відображають національні інтереси в інформаційній сфері, завдання органів державного управління та методи реалізації управлінських рішень. В цьому контексті політика спрямована на регулювання і вдосконалення процесів інформаційної взаємодії, створення ефективних механізмів забезпечення інформаційної безпеки та оптимального функціонування національного інформаційного простору [20].

Виходячи з наведеного слід зазначити, що державною інформаційною політикою слід вважати сукупність напрямів діяльності держави в інформаційній сфері, що ґрунтуються на відповідній нормативно-правовій базі та передбачають, перш за все, посилення інформаційної безпеки особи, суспільства та держави.

Варто зазначити, що наукове розуміння поняття «інформаційна політика» значною мірою відрізняється: одні дослідники визначають її як комплекс державних дій, спрямованих на отримання, обробку, зберігання та поширення інформації або на захист держави від різноманітних інформаційних загроз; інші – як сукупність стратегічних завдань держави, головною метою яких є формування інформаційного суспільства. Більшість існуючих визначень охоплює лише окремі аспекти діяльності держави в інформаційній сфері. Також відсутня єдність серед науковців щодо переліку основних завдань державної інформаційної політики. Проте в умовах інформаційної революції більшість дослідників сходяться на думці, що стратегічно пріоритетними напрямками державної інформаційної політики є побудова інформаційного суспільства та забезпечення інформаційної безпеки.

Таким чином, державна інформаційна політика виступає стратегічним інструментом забезпечення сталого розвитку інформаційного суспільства, формування безпечного та ефективного інформаційного середовища і посилення ролі України в глобальному інформаційному просторі.

1.2. Мета, завдання та основні принципи державної інформаційної політики

Державна інформаційна політика виступає ключовим інструментом регулювання інформаційної сфери, забезпечуючи інтеграцію інформаційних ресурсів, розвиток інформаційної інфраструктури та захист національних інтересів у контексті глобалізації та інформаційної революції. Сучасні наукові дослідження підтверджують, що ефективність державної інформаційної політики значною мірою залежить від чіткого визначення її мети, конкретних завдань та дотримання системи основних принципів, які регламентують діяльність органів державної влади та взаємодію з суспільством.

Розгляд мети, завдань та принципів державної «інформаційної» політики дозволяє окреслити її функціональні й стратегічні межі, визначити напрями розвитку інформаційного суспільства та сформувати умови для підвищення ефективності інформаційного управління на всіх рівнях державної влади.

Інформаційна політика сучасної держави, будучи ключовим механізмом упорядкування інформаційних процесів у суспільстві, за своєю сутнісною природою має базуватися на всебічному врахуванні інтересів широкого кола суб'єктів. До таких суб'єктів належать громадяни як носії конституційних прав і свобод, інститути громадянського суспільства (громадські організації, соціальні рухи), органи державної влади та місцевого самоврядування, а також державні установи й комерційні структури, які взаємодіють в інформаційній сфері на засадах законності, відкритості та відповідальності.

Саме на основі узгодження зазначених інтересів формуються стратегічні та оперативні завдання державної інформаційної політики, спрямовані на забезпечення сталого розвитку національного інформаційного простору, зміцнення інформаційної безпеки, реалізацію права на інформацію, підтримку демократичних процесів і підвищення якості комунікації між державою та суспільством. У цьому контексті інформаційна політика постає не лише як механізм регуляції, але й як інструмент суспільного діалогу та гармонізації соціальних відносин у цифрову епоху.

Український науковець Іванченко Ю.М. підкреслює, що на функціонування та розвиток будь-якої інформаційної сфери істотний вплив справляє рівень політичної конкуренції та напруженості в державі. У цьому контексті він пропонує концептуалізувати інформаційне суспільство як логічне продовження трансформацій, започаткованих в епоху індустріального та постіндустріального розвитку. Таке суспільство характеризується стрімким зростанням секторів, пов'язаних із продукуванням, обробленням і споживанням інформації, що поступово набуває статусу одного з провідних стратегічних ресурсів, рівнозначного

традиційним ресурсам – енергетичним чи природним. Саме рівень використання цього ресурсу, на думку дослідника, стає нині важливим індикатором ступеня розвитку держави, її економічного потенціалу та політичної спроможності [33].

Аналізуючи цілі та завдання державної інформаційної політики у межах даного дослідження, доцільно звернути увагу на низку ключових чинників, які визначально впливають на їх формування та змістове наповнення.

Передусім йдеться про рівень розвитку та поширеності сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, а також про забезпечення рівного доступу до них як суб'єктів публічної влади та недержавних інституцій, так і широких верств населення.

Важливе значення має й стан нормативно-правового забезпечення інформаційної сфери, що визначає правила функціонування інформаційного простору, механізми захисту інформаційних прав і свобод, а також інституційну спроможність держави протидіяти інформаційним загрозам.

Окрему увагу слід приділити наявності в суспільстві явища цифрової нерівності та ефективності державної політики щодо її подолання. Здатність держави забезпечити рівні можливості доступу до інформації, цифрових послуг та інформаційних ресурсів виступає одним із фундаментальних критеріїв результативності реалізації інформаційної політики [103, с. 466].

Крім того, формулювання цілей і завдань державної інформаційної політики зумовлюється загальними соціально-економічними умовами розвитку, станом національної безпеки, рівнем політичної конкуренції та впливом глобалізаційних процесів, які трансформують структуру інформаційних потреб та механізми їх задоволення.

Доцільно здійснити детальніший аналіз кожного з наведених факторів.

1. Варто підкреслити, що держави, які визначили широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій одним із ключових пріоритетів національного розвитку, отримали значні конкурентні переваги в умовах

глобалізації та цифрової трансформації світового простору. Проте міжнародна практика переконливо свідчить: універсальної моделі, яка б забезпечувала гарантований успіх у розбудові інформаційного суспільства, не існує. Ефективність реалізації подібних стратегій залежить від урахування національної специфіки, рівня економічного розвитку, культурних особливостей, політичної стабільності та інституційної спроможності держави. Саме тому стратегічні програмні документи з розвитку інформаційної сфери мають бути адаптованими до конкретних умов певної країни чи регіону, ґрунтуватися на реалістичних прогнозах та науково обґрунтованих підходах.

У зв'язку з цим особливого значення набуває концепт «електронної готовності» суспільства, що характеризує його потенціал щодо впровадження цифрових технологій та забезпечення належної результативності державної інформаційної політики. Як зазначено у визначенні ЮНЕСКО, електронна готовність відображає рівень здатності держави бути активним і повноцінним учасником інформаційного суспільства на всіх його рівнях, раціонально використовувати переваги нової технологічної парадигми та ефективно інтегруватися у глобальні економічні й інформаційні процеси [46, с. 32].

Окрім того, показники електронної готовності включають не лише технічне забезпечення, а й рівень цифрової грамотності населення, розвиток людського потенціалу, наявність цифрових сервісів публічного управління, а також ступінь довіри громадян до інформаційних технологій. У сукупності це формує передумови для успішної імплементації державної інформаційної політики та досягнення поставлених стратегічних цілей.

До ключових складових електронної готовності держави належать кілька взаємопов'язаних елементів. Передусім, це забезпечення широкого доступу до інформаційно-комунікаційної інфраструктури, що охоплює високоякісне апаратне та програмне забезпечення, розвинуті телекомунікаційні мережі, наявність

надійних каналів зв'язку та можливість їх повноцінного використання всіма соціальними групами.

Другим важливим елементом виступає формування компетентностей щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Йдеться не лише про базову технічну грамотність, але й про розвиток здатності використовувати цифрові інструменти для управління організаційними, підприємницькими, комунікаційними та іншими процесами, що відповідають стратегічним потребам держави та суспільства [17, с. 120].

Третім компонентом є безперервна освіта і професійна підготовка фахівців у сфері інформаційного суспільства, яка повинна охоплювати як початкові етапи навчання, так і підвищення кваліфікації протягом усього життя, забезпечуючи відповідність кадрового потенціалу динамічному технологічному розвитку [18, с. 15].

Наступним елементом є забезпечення відкритого доступу громадян до офіційної державної інформації, у тому числі до цифрових державних сервісів, а також залучення суспільства до реалізації державних ініціатив у сфері формування інформаційного середовища. Це сприяє підвищенню прозорості владних процесів, зміцненню довіри громадян до державних інституцій та розвитку електронного врядування.

У науковій літературі наголошується, що оцінювання електронної готовності має здійснюватися на основі об'єктивних і верифікованих показників, що дає можливість визначити рівень цифрової трансформації національних, регіональних або локальних спільнот, а також окреслити подальші напрями вдосконалення державної інформаційної політики [64, с. 12].

У цьому контексті електронна готовність постає не лише як характеристика технічного забезпечення, а як комплексна властивість суспільства, що відображає його інституційні, освітні, економічні й культурні можливості діяти в цифровій

реальності, реагувати на інформаційні виклики та ефективно використовувати потенціал глобальної мережевої взаємодії.

2. Наступним вагомим чинником, являється те, що визначає ефективність формування та реалізації державної інформаційної політики, є наявність розвиненої системи нормативно-правового регулювання інформаційного простору. Особливого значення цей аспект набуває для країн із перехідною або такою, що розвивається, економікою, де створення чітких правових рамок є запорукою упорядкування інформаційних відносин та запобігання правовим колізіям.

У провідних державах світу простежується цілеспрямований курс на формування комплексної законодавчої бази у сфері інформаційної діяльності, що охоплює питання доступу до інформації, захисту персональних даних, функціонування засобів масової комунікації, розвитку електронного врядування та цифрових послуг. Паралельно здійснюється реформування державних інституцій, відповідальних за реалізацію інформаційної політики, задля забезпечення їхньої адаптивності до технологічних і суспільних змін.

Разом із тим, однією з найбільш складних проблем залишається забезпечення гармонізації правових норм у міжнародному вимірі. В умовах глобальної мережевої взаємодії виникає потреба у координації правових режимів та уніфікації підходів до регулювання електронно-інформаційного середовища, що є важливим чинником стабільності та безпеки світового інформаційного простору [27].

Аналіз сучасних напрацювань українських дослідників, засвідчує зростання наукового та практичного інтересу до формування цілісної законодавчої та нормативно-правової основи розбудови інформаційного суспільства в Україні. Вчені наголошують на необхідності системного правового забезпечення трансформацій, що відбуваються в суспільному житті під впливом стрімкого розвитку цифрових технологій і мережевих комунікацій, оскільки саме комплексне регулювання цих процесів здатне забезпечити збалансований та безпечний характер інформатизації держави [49, с. 78].

Український дослідник Брижко В. обґрунтовано наголошує, що з огляду на активне використання різноманітних інструментів та методів підвищення результативності інформаційної діяльності, інформаційна сфера України потребує більш узгоджених підходів до регулювання відносин не лише у сфері традиційної інформаційної діяльності чи інформатизації, а й у всьому інформаційному просторі держави [9, с. 36]. Це, у свою чергу, вимагає вдосконалення концептуальних засад та впорядкування нормативного регулювання на рівні єдиного кодифікованого акту.

3. Важливим чинником виступає також наявність у суспільстві проблеми цифрової нерівності та необхідність формування ефективних державних механізмів її подолання.

У широкому значенні інформаційна, або цифрова, нерівність розглядається як наслідок неоднакового доступу різних соціальних груп до інформаційних ресурсів на глобальному рівні. Згідно з визначенням ЮНЕСКО, ключовими критеріями, які зумовлюють виникнення відповідних розривів, є економічні можливості, територіальні відмінності (зокрема, між містом і селом), вікові та гендерні характеристики, мовний бар'єр, рівень освіти, соціокультурні умови та фізичний стан особи [111].

У сучасній науковій думці існує подвійне трактування феномена цифрової нерівності. З одного боку, міжнародні інституції впроваджують численні ініціативи, спрямовані на зменшення нерівномірності доступу до цифрових технологій. Наприклад, діяльність Комісії DOT Force орієнтована на пошук шляхів усунення розриву між державами щодо участі у глобальному обміні інформацією та знаннями; ООН ініціювала створення спеціального фонду для підтримки країн, що розвиваються, у впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій; діють відповідні програми ЮНЕСКО тощо. З іншого боку, як підкреслює українська дослідниця Сіленко А., для ряду держав «поточне технологічне відставання може трансформуватися у певні вигоди». Дослідниця має на увазі, зокрема, те, що цим

«країнам не потрібно робити великі вкладення у розробку високих технологій, оскільки вони можуть скористатися досягненнями країн/лідерів, закупаючи створені там продукти комунікаційних технологій, включаючи як устаткування, так і програмне забезпечення. При цьому вони одержують можливість, оминаючи проміжні етапи вдосконалювання цих продуктів, використовувати найефективніші, передові розробки. Ці тенденції одержують істотне прискорення у зв'язку з процесами глобалізації, в ході яких найбільші міжнародні корпорації, що проникають на ринки країн, що розвиваються, стають провідниками поширення новітніх досягнень інформаційної епохи» [97, с. 60-61].

Зазначені три чинники, без сумніву, не вичерпують усіх факторів, що впливають на формування цілей та завдань державної інформаційної політики. Проте, на нашу думку, вони мають визначальний і глобальний характер. В цілому, розробка ефективної державної інформаційної політики передбачає комплексну діяльність, спрямовану на створення, опрацювання та обмін інформацією, а також активне залучення до цього процесу громадян, спільнот і державних установ.

Цей процес є надзвичайно складним і залежить від взаємодії зовнішніх політичних та економічних умов, національних специфік і внутрішніх чинників, а також від узгодження інтересів різних соціальних секторів. Успішна реалізація політики в інформаційній сфері вимагає системного підходу, міжсекторальної координації та адаптації до динамічних змін у технологічному, соціальному й глобальному середовищі.

Як наголошує, Арістова І.В., що довгостроковою стратегічною метою державної інформаційної політики є формування відкритого інформаційного суспільства. Реалізація цієї мети, на думку дослідниці, має здійснюватися шляхом розвитку єдиного інформаційного простору держави, забезпечення його цілісності та інтеграції у світовий інформаційний простір із урахуванням національної специфіки, державних інтересів та пріоритетів у сфері інформаційної безпеки як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях [1, с. 236].

Таким чином, розвиток інформаційного суспільства постає не лише як самостійний напрям державної політики, а як кінцевий результат узгодженої діяльності державних органів у сфері регулювання інформаційних відносин. Ефективна реалізація державної інформаційної політики повинна забезпечити створення умов для вільного обігу інформації, підвищення цифрової компетентності населення, удосконалення інформаційної інфраструктури та впровадження інноваційних технологій. У цьому контексті формування інформаційного суспільства виступає ключовим чинником модернізації державного управління, соціально-економічного зростання та зміцнення національної безпеки в умовах глобалізованого інформаційного середовища.

Отже, стратегічною метою державної інформаційної політики слід визначити формування відкритого інформаційного суспільства, в межах якого функціонують дієві механізми забезпечення та реалізації інформаційних прав і свобод людини, а також задоволення зростаючих інформаційних потреб як суспільства, так і держави [61, с. 136–141]. Такий підхід передбачає створення умов для розвитку інноваційних технологій, підвищення рівня цифрової грамотності населення, а також формування правового середовища, здатного гарантувати прозорість, доступність та безпечність інформаційної інфраструктури.

У провідних західних державах державна інформаційна політика характеризується чітко визначеними завданнями, які формувалися на основі національних пріоритетів та досягнень у сфері інформаційної діяльності. Серед ключових напрямів та цілей європейської інформаційної політики можна виділити такі: забезпечення загального доступу до інформації; формування національного інформаційного потенціалу; раціональне використання інформаційних ресурсів у відповідності з національними інтересами; створення комплексної системи захисту інформації; сприяння міжнародному співробітництву в галузі комунікацій та інформаційних технологій; гарантування інформаційного суверенітету держави; розвиток національної інформаційної інфраструктури [104].

Що стосується України, відповідно до положень Закону України «Про інформацію», основними цілями державної інформаційної політики є забезпечення комплексного розвитку інформаційної сфери та гарантування прав громадян на доступ до інформації. Зокрема, до ключових завдань належать [82]:

- забезпечення всебічного доступу громадян до інформації, що сприяє прозорості та відкритості державного управління;
- створення та функціонування національних інформаційних систем і мереж, які забезпечують інтеграцію всіх сегментів інформаційного простору;
- зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових та наукових основ інформаційної діяльності з метою підвищення її ефективності та стабільності;
- забезпечення раціонального та результативного використання інформаційних ресурсів у державних, громадських і комерційних інтересах;
- сприяння постійному оновленню, накопиченню та збереженню національних інформаційних ресурсів як ключового стратегічного активу держави;
- створення комплексної системи охорони інформації, що включає заходи щодо захисту конфіденційної інформації, державної таємниці та інформаційної безпеки;
- активне сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації та комунікацій, а також гарантування інформаційного суверенітету України;
- забезпечення задоволення інформаційних потреб українських громадян за кордоном, що сприяє підтримці національної ідентичності та міжнародного іміджу держави [82].

Таким чином, важливим завданням державної інформаційної політики є забезпечення реалізації та захисту прав і свобод людини й громадянина в інформаційній сфері, зокрема права на інформацію, права на приватність і захист персональних даних. Державна інформаційна політика України спрямована на гарантування інформаційної безпеки суспільства та держави, функціонування та

розвиток національного інформаційного простору, а також на створення умов для вільного доступу громадян до інформації. А також, створення комплексної системи управління інформаційними ресурсами, розвиток інформаційної інфраструктури та формування умов для безпечної, ефективної та прозорої циркуляції інформації як на національному, так і на міжнародному рівні.

Принципи державної інформаційної політики виступають фундаментальними нормами, неухильне дотримання яких формує необхідні інституційні та правові передумови для інтеграції українського інформаційного простору у глобальний комунікаційний простір, забезпечує подальший прогрес інформаційної сфери та сприяє її адаптації до європейських стандартів і регуляторних підходів. Відтак, саме цілі та завдання державної інформаційної політики зумовлюють формування й змістовне наповнення системи принципів, на яких ґрунтується її реалізація.

Нормативне закріплення цих принципів у чинних правових актах створює можливість для формування оптимальної моделі їх практичного впровадження, зокрема шляхом визначення відповідних процесуальних та організаційно-процедурних механізмів. Водночас у сучасному українському законодавстві відсутнє чітке нормативне визначення системи принципів державної інформаційної політики. Лише у проєкті Закону України «Про основні засади державної інформаційної політики» представлено їх комплексний перелік, який найбільш повно відображає стратегічні орієнтири держави у сфері інформаційних відносин, окреслює межі управлінської діяльності та визначає її зміст у контексті забезпечення інформаційних прав і свобод людини й громадянина, а також інформаційних потреб суспільства і держави у умовах стрімкого поширення інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери життєдіяльності [62, с. 35].

Арістова І. акцентує увагу на тому, що під час формування концептуальних засад державної інформаційної політики України доцільно виходити з потреби нормативного закріплення низки базових принципів. До них, зокрема, належать: принцип відкритості інформаційної політики; принцип рівності інтересів усіх

суб'єктів інформаційних правовідносин; принцип системності у плануванні та реалізації інформаційної політики; пріоритет підтримки вітчизняного виробника інформаційно-комунікаційних продуктів і послуг; принцип непротиворічності, що передбачає узгодженість державних інтересів із соціальними потребами громадян; соціальна орієнтованість, яка означає фінансування державою насамперед заходів, спрямованих на розвиток інформаційного сегмента соціальної сфери; а також принцип верховенства права, який визначає перевагу правових механізмів над силовими інструментами у регулюванні інформаційних процесів [2, с. 127].

Крім того, сучасні дослідження підкреслюють, що інформаційна сфера як об'єкт державної політики виконує стратегічну роль у розвитку інформаційного суспільства, підвищенні інформаційної безпеки, формуванні національної інформаційної інфраструктури та забезпеченні ефективного функціонування державних і суспільних інститутів у цифровому середовищі.

Розглянувши завдання інформаційної сфери України, потрібно зазначити, що реалізація державної інформаційної політики повинна базуватися на низці фундаментальних принципів:

- принцип відкритості, що передбачає публічне обговорення всіх ключових заходів інформаційної політики із залученням громадськості, забезпечуючи прозорість процесів прийняття рішень;

- принцип рівності інтересів, згідно з яким політика повинна враховувати права та потреби всіх учасників інформаційної діяльності незалежно від їх соціального становища або форми власності, створюючи єдині та прозорі «правила гри» для всіх суб'єктів;

- принцип системності, що вимагає оцінки впливу будь-яких заходів чи рішень на стан інших елементів інформаційної сфери та врахування їх комплексного ефекту на інформаційне середовище в цілому;

- принцип пріоритетності вітчизняного виробника, відповідно до якого за рівних умов надається перевага конкурентоспроможним вітчизняним виробникам

інформаційно-комунікаційних технологій, продуктів і послуг, що сприяє розвитку національної інформаційної індустрії;

- принцип соціальної орієнтації, який визначає, що ключові заходи державної інформаційної політики повинні забезпечувати задоволення соціальних інтересів громадян, сприяти формуванню високого рівня інформаційної культури та зміцненню суспільної довіри до держави;

- принцип патріотизму, який передбачає, що всі заходи щодо розвитку інформаційної сфери повинні здійснюватися з урахуванням і захистом національних інтересів, сприяти зміцненню національної ідентичності та забезпеченню інформаційного суверенітету держави;

- принцип пріоритетності права, що визначає верховенство правового регулювання у розвитку та застосуванні засобів управління інформаційною сферою, забезпечуючи правову основу для вирішення будь-яких проблем та суперечностей, що виникають у процесі функціонування інформаційного простору [69, с. 3].

Варто також підкреслити, що реалізація цих принципів передбачає інтеграцію національних стратегій у глобальний інформаційний простір, забезпечення інформаційної безпеки на всіх рівнях та ефективну координацію між державними органами, громадськими об'єднаннями й комерційними структурами, що забезпечує комплексний і збалансований розвиток інформаційної сфери.

Доцільним є класифікувати принципи державної інформаційної політики на дві основні групи. Перша – загальні принципи, дотримання яких є необхідною умовою розроблення та реалізації будь-якої державної політики, оскільки вони відображають універсальні закономірності функціонування публічного управління. Друга – спеціальні принципи, що враховують особливості розвитку інформаційної сфери та спрямовані на формування в Україні високотехнологічного інформаційного суспільства.

Розглядаючи окреслену класифікацію, загальні принципи державної інформаційної політики включають: принцип верховенства права і законності; принцип гласності (відкритості); принцип системності (комплексності), а також наукової обґрунтованості та плановості. Верховенство права і законність виступають базовими орієнтирами державної політики незалежно від сфери її впровадження [37, с. 5].

Принцип гласності (відкритості) забезпечує формування прозорої державної інформаційної політики, яка передбачає повне та об'єктивне інформування суспільства про діяльність органів державної влади, а також законодавче гарантування доступу до інформації, що становить суспільний інтерес [40, с. 68].

Принцип системності (комплексності) передбачає формування державної інформаційної політики як цілісного й узгодженого правового механізму, який забезпечує оптимальне поєднання цілей та завдань держави в інформаційній сфері. Він орієнтований на усунення нормативних колізій, забезпечення логічної ієрархії нормативно-правових актів і їх відповідності системі національного права [58, с. 35].

Щодо другої групи спеціальних принципів державної інформаційної політики, слід наголосити, що їх реалізація є ключовою передумовою ефективного формування та впровадження відповідних управлінських рішень у інформаційній сфері. Саме ці принципи безпосередньо визначають специфіку функціонування механізмів державного регулювання, відображають особливості інформаційної діяльності та спрямовані на забезпечення стабільного інформаційного розвитку.

На думку Негодченка В.О., до спеціальних принципів державної інформаційної політики належать: захист національних інтересів, передусім у контексті гарантування інформаційної безпеки держави; пріоритет прав і свобод людини, зокрема реалізації конституційного права на вільне одержання, використання, поширення та зберігання інформації; гармонізація інтересів особи, суспільства і держави, спрямована на забезпечення балансу інформаційних прав,

потреб і обов'язків усіх учасників інформаційних відносин; стимулювання розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, насамперед створення та підтримки конкурентоспроможного національного інформаційного продукту; уніфікація та гармонізація інформаційного законодавства, що передбачає узгодження його норм як у середині національної правової системи, так і з міжнародними стандартами; запобігання неправомірному поширенню, використанню та спотворенню інформації, забезпечення її належного правового захисту; пропорційність та адекватність заходів інформаційної безпеки, що мають відповідати характеру і масштабу реальних чи потенційних загроз; гарантування незалежності засобів масової інформації, водночас з недопущенням зловживань свободою діяльності у спосіб, що може завдати шкоди суспільним інтересам; мінімізація негативних інформаційних впливів, включаючи протидію деструктивним інформаційним кампаніям, маніпуляціям та пропаганді [62, с. 36].

Проведений аналіз теоретичних підходів і нормативно-правових засад дає можливість стверджувати, що державна інформаційна політика є комплексним та багатовимірним явищем, спрямованим на формування ефективного національного інформаційного простору та забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Стратегічна мета державної інформаційної політики полягає у створенні необхідних інституційних, правових і технологічних передумов для становлення та інтеграції України у глобальне інформаційне середовище з одночасним забезпеченням належного рівня інформаційної безпеки. Досягнення означеної мети реалізується через систему завдань, спрямованих на: удосконалення нормативно-правового регулювання інформаційних відносин; забезпечення відкритості публічної влади та доступу громадян до інформації; розвиток національних інформаційних ресурсів і цифрової інфраструктури; захист та гармонізацію інтересів особи, суспільства і держави.

Функціонування державної інформаційної політики ґрунтується на системі загальних і спеціальних принципів, які визначають її методологічні засади. Загальні принципи відображають фундаментальні вимоги демократичної правової держави, тоді як спеціальні враховують особливості багатфакторного розвитку інформаційної сфери та необхідність протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам інформаційній безпеці.

Встановлено, що забезпечення послідовності, системності й наукової обґрунтованості формування та реалізації державної інформаційної політики є передумовою підвищення рівня суспільної довіри до органів публічної влади, ефективного залучення громадян до процесів комунікації з державою та розбудови конкурентоспроможного інформаційного середовища. Таким чином, державна інформаційна політика, будучи важливим інструментом національного розвитку, має постійно адаптуватися до глобальних цифровізаційних процесів, що забезпечить зміцнення інформаційного суверенітету України та сприятиме її повноцінній інтеграції у світовий інформаційний простір.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1. Основні напрями державної інформаційної політики України

В умовах трансформації українського суспільства у напрямі цифрової модернізації та євроінтеграції визначення стратегічних і пріоритетних напрямів державної інформаційної політики набуває особливої наукової та практичної значущості. Інформаційна сфера сьогодні виступає фундаментальним інструментом формування соціально-політичних процесів, забезпечення національної безпеки, розвитку економіки знань, утвердження демократичних стандартів публічного врядування та реалізації прав і свобод людини. Саме тому від чіткості окреслення напрямів інформаційної політики залежить здатність держави комплексно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики, серед яких домінують гібридні загрози та інформаційні впливи.

Сучасна державна інформаційна політика України спрямована на створення сприятливого середовища для формування інформаційного суспільства, розвитку інноваційної інфраструктури, забезпечення захисту національного інформаційного простору, а також удосконалення системи доступу до інформації та комунікацій між державою і громадянами. Особливе значення у даному контексті мають напрями, пов'язані з впровадженням електронного врядування, розбудовою кібербезпекового потенціалу держави, підтримкою незалежних медіа, протидією інформаційним операціям, поширенням формування позитивного іміджу України на міжнародній арені.

Аналіз основних напрямів державної інформаційної політики дозволить оцінити їх відповідність актуальним суспільним потребам та міжнародним стандартам, а також визначити перспективи подальшого вдосконалення цього напрямку державної політики. З огляду на складність і багатофункціональність

інформаційної сфери, важливо враховувати не лише нормативно-правові пріоритети держави, а й реальні інституційні та технологічні можливості їх впровадження, рівень розвитку громадянського суспільства та наявність дієвих механізмів комунікаційної взаємодії.

Дослідження основних напрямів державної інформаційної політики України є необхідною передумовою для формування комплексних моделей управління інформаційним розвитком, що забезпечать посилення національного потенціалу й успішну інтеграцію України у глобальний інформаційний простір.

У Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні пріоритетні напрями державної політики визначаються з урахуванням ключових сфер суспільного життя, на які впливають процеси формування та еволюції інформаційного суспільства. До таких сфер віднесено: розвиток інформаційної інфраструктури; забезпечення доступу до інформації та знань; становлення е-економіки; розбудову системи електронного урядування; впровадження інструментів е-демократії; модернізацію освітньої сфери шляхом упровадження е-освіти; розвиток науки й інновацій; утвердження е-культури; цифрову трансформацію медичної галузі (е-медицини); забезпечення охорони навколишнього природного середовища; гарантування інформаційної безпеки; а також активізацію міжнародного співробітництва у зазначеній сфері [89].

У межах кожного окресленого напрямку визначено стратегічні пріоритети, реалізація яких передбачає комплекс заходів, спрямованих на забезпечення ефективного розвитку інформаційного суспільства в Україні, а також аргументовано їхню соціально-економічну та державотворчу значущість.

Разом із тим, варто наголосити, що аналіз наведених напрямів державної політики вбачається дещо неповним, оскільки їх визначення здійснено без належного урахування реальних і потенційних ризиків та загроз, здатних негативно позначатися на функціонуванні й поступальному розвитку окремих сфер суспільного життя.

Враховуючи, що стратегічною метою державної інформаційної політики є забезпечення необхідних умов для становлення та динамічного розвитку інформаційного суспільства в Україні, під час визначення її пріоритетних напрямів доцільним є звернення до положень Закону України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09.01.2007 р. № 537. У зазначеному нормативно-правовому акті сформульовано ключові напрями розбудови інформаційного суспільства, серед яких передбачено:

- формування й упровадження належних правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, технологічних та методичних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні з урахуванням глобальних тенденцій;

- всебічне вдосконалення загальнодоступної інформаційної інфраструктури шляхом підтримки вітчизняного виробництва новітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій, а також подолання залежності від зарубіжних технічних ресурсів;

- забезпечення населення рівними можливостями доступу до телекомунікаційних послуг, мережі Інтернет, інформаційно-комунікаційних технологій і національних інформаційних ресурсів;

- розширення спектра та підвищення якості послуг, що надаються населенню й суб'єктам господарювання за допомогою ІКТ;

- створення та розвиток загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів, що відображають національні культурні, політичні, економічні, світоглядні особливості України;

- забезпечення кожному громадянину можливості здобувати знання, уміння й навички щодо використання ІКТ у процесі навчання, виховання та професійної підготовки;

- сприяння участі громадськості у формуванні інформаційного суспільства, а також гарантування конституційних прав людини, суспільства та держави у сфері інформаційних відносин;

– розроблення та впровадження системи індикаторів оцінювання розвитку інформаційного суспільства в Україні з належним коригуванням державної статистичної звітності відповідно до міжнародних стандартів і щорічним оприлюдненням відповідних результатів [86].

Важливо підкреслити, що законодавець, визначаючи відповідні напрями, забезпечив інтеграцію як інтересів особи у сфері реалізації її прав і свобод, так і публічних інтересів суспільства та держави щодо гарантування сталого функціонування інформаційної сфери.

У контексті визначення пріоритетних напрямів державної інформаційної політики слід зауважити, що Закон України «Про інформацію» окреслює їх як ключові орієнтири формування та реалізації відповідної політики держави. Зокрема, йдеться про:

- забезпечення гарантованого доступу кожного суб'єкта до інформації;
- утвердження рівності можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації;
- формування умов для розвитку в Україні інформаційного суспільства;
- забезпечення відкритості й прозорості діяльності органів державної влади та інших суб'єктів владних повноважень;
- розвиток сучасних інформаційних систем і телекомунікаційних мереж, включно з упровадженням електронного урядування;
- систематичне оновлення, примноження та збереження національних інформаційних ресурсів;
- гарантування належного рівня інформаційної безпеки держави;
- сприяння міжнародному співробітництву в інформаційній сфері та інтеграції України у глобальний інформаційний простір [82].

Напрями державної інформаційної політики є концептуальним відображенням її стратегічної мети, ключових цілей і завдань, тобто вони визначаються й конкретизуються через систему цілепокладання (забезпечуючи перехід від

загального до спеціалізованого рівня регулювання інформаційної сфери). Таким чином, мета, цілі, завдання та напрями державної інформаційної політики перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності, утворюючи цілісну логіко-функціональну систему.

Доцільність такого підходу узгоджується з науковою позицією Авер'янова В.Б., який акцентує, що функція державного органу відображає його основне призначення та практичну спрямованість діяльності на досягнення об'єктивно зумовлених цілей і завдань [21, с. 105]. За аналогією, напрями державної інформаційної політики мають тлумачитися як інтегрувальна характеристика її стратегічного призначення та як упорядкована сукупність заходів і механізмів, спрямованих на результативне вирішення визначених суспільних потреб та інтересів у сфері інформаційних відносин.

Відповідно, напрями державної інформаційної політики слід розглядати не лише як перелік сфер впливу чи першочергових завдань, а як інструментально-цільову модель, орієнтовану на забезпечення сталого розвитку інформаційного суспільства й ефективної реалізації гарантій прав і свобод людини в інформаційному просторі.

Запропонований підхід до структурування напрямів державної інформаційної політики видається концептуально обґрунтованим і оптимальним, оскільки він забезпечує збалансоване поєднання державних, суспільних і особистих інтересів у сфері інформаційних відносин. Зокрема, акцент робиться не лише на підтримці розвитку інформаційної інфраструктури та зміцненні інформаційного суверенітету держави, але й на гарантуванні захисту прав і свобод людини в умовах цифрової трансформації суспільства. Важливим є також те, що у межах визначених напрямів передбачено інструменти правового захисту від порушень, пов'язаних з неправомірним втручанням у приватне життя, та механізми запобігання деструктивним інформаційним впливам.

Як зазначає Гребньов Г., «на нинішньому етапі війни ворог не відмовився від своїх планів щодо ведення агресивної пропаганди з метою нагнітання паніки й створення хаосу в українському суспільстві та дискредитації України на міжнародній арені. Для цього росія повною мірою використовує як традиційні, так і новітні засоби масової інформації, зокрема соціальні мережі» [14, с. 116].

Доцільним є урахування наукової позиції Іванченка Ю.М., який, характеризуючи зміст державної інформаційної політики, виокремлює низку її ключових напрямів. Зокрема, до таких належать:

а) забезпечення відкритого та рівного доступу громадян до інформації як необхідної умови реалізації їхніх конституційних прав;

б) розбудова національної інформаційної інфраструктури шляхом створення сучасних систем і мереж збору, зберігання та поширення інформації;

в) зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, нормативно-правових та наукових засад інформаційної діяльності, що забезпечують її сталий розвиток;

г) формування механізмів ефективного використання інформаційних ресурсів, стимулювання їх постійного оновлення, накопичення й збереження, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності держави в глобальному інформаційному просторі;

д) створення цілісної системи охорони інформації, спрямованої на забезпечення інформаційної безпеки держави, суспільства та особи;

е) сприяння розширенню міжнародного співробітництва у сфері інформації за одночасного гарантування інформаційного суверенітету України;

ж) забезпечення можливостей для задоволення інформаційних потреб закордонних українців та формування позитивного іміджу держави у світовому просторі [33].

Варто зазначити, що наведена класифікація відображає базові та універсальні напрями державної інформаційної політики, які виступають фундаментом для

подальшого становлення інформаційного суспільства. У сучасних умовах, з урахуванням розвитку цифрових технологій, кіберзагроз та оновлених стратегічних документів України, зазначені напрями потребують подальшої конкретизації, передусім у частині забезпечення кібербезпеки, протидії дезінформації та формування медіаграмотності населення.

Такі науковці, як Пожусва В., Нестеряк Ю. та Мельник М., досліджують проблематику формування та реалізації державної інформаційної політики, та виокремлюють наступні напрями державної інформаційної політики. Поділяючи загальний підхід до визначення базових напрямів державної інформаційної політики, вони пропонують суттєво розширити їх перелік з урахуванням сучасних потреб та динаміки розвитку інформаційного середовища. Зокрема, на їхню думку, до ключових напрямів мають бути віднесені:

- створення правових і організаційних умов для розвитку та належного захисту всіх форм власності на інформаційні ресурси;
- формування, раціональне використання й охорона державних інформаційних ресурсів як стратегічного активу держави [75, с. 4–12];
- розвиток центральних і регіональних інформаційних систем та мереж із забезпеченням їх технічної й функціональної сумісності в межах єдиного інформаційного простору України [63, с. 111–119];
- удосконалення механізмів інформаційного забезпечення громадян, органів державної влади та місцевого самоврядування, приватного сектору та інститутів громадянського суспільства, що передбачає підвищення якості й доступності інформаційних сервісів;
- підтримка програм інформатизації різного рівня шляхом розроблення ефективної інвестиційної політики та інноваційного стимулювання розвитку інформаційних технологій;

- прогресивний розвиток законодавства у сфері інформаційних відносин, зокрема щодо регулювання інформаційних процесів, інформатизації та захисту інформації;

- зміцнення національної безпеки в інформаційному та кіберпросторі;

- формування ринку інформаційних ресурсів, інформаційних продуктів і послуг, розвиток конкурентоспроможної ІТ-інфраструктури, а також реалізація державної науково-технічної політики з урахуванням глобальних тенденцій технічного прогресу [53].

Запропоновані напрями демонструють поступовий перехід від переважно правозахисної та організаційної парадигми державної інформаційної політики до моделі інноваційного розвитку, орієнтованої на зміцнення цифрового суверенітету, стимулювання національного ІТ-сектору та формування умов для повноцінного включення України до глобального інформаційного простору. Така позиція набуває особливого значення в контексті викликів цифрової трансформації, збройної агресії проти України та посилення кіберзагроз у глобальному вимірі.

Щодо наукового бачення Бурлая М.М., то структуризації державної інформаційної політики ґрунтується на визначенні низки стратегічних напрямів, реалізація яких забезпечує формування ефективної інформаційної інфраструктури та належний рівень інформаційної безпеки держави. Зокрема, дослідник пропонує виокремити такі ключові напрями:

- розбудова та інтеграція єдиного інформаційного простору України, що сприятиме її повноцінному входженню до глобального інформаційного простору;

- гарантування інформаційної безпеки особи, суспільства та держави шляхом розроблення та впровадження відповідних механізмів захисту від зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз;

- сприяння формуванню демократично орієнтованої суспільної свідомості, заснованої на принципах відкритості, плюралізму та свободі слова;

- створення та розвиток конкурентоспроможного сектору інформаційних послуг, орієнтованого на потреби громадян, бізнесу і держави;
- удосконалення правового механізму регулювання суспільних інформаційних відносин, зокрема щодо доступу до інформації, її поширення та використання [10, с. 40–45].

Розглянуті позиції Бурлая М.М. відображають системний підхід до розуміння завдань держави в умовах становлення інформаційного суспільства. Вони акцентують на необхідності не лише техніко-технологічного розвитку, але й формування правової, політичної та ціннісної основ цифрової модернізації України. В умовах сучасних глобальних загроз – передусім пов’язаних з кібертероризмом, інформаційними операціями, маніпулятивним впливом на свідомість населення – зазначені напрями набувають особливої актуальності та мають бути узгоджені з положеннями Стратегії інформаційної безпеки України (2021 р.) та Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні (оновленої після 2020 р.), що визначають пріоритети цифрового суверенітету, демократичної стійкості та розвитку національної ІКТ-інфраструктури.

Таким чином, концептуальні орієнтири, запропоновані Бурлаєм М.М., можуть бути використані як методологічна основа для модернізації державної інформаційної політики відповідно до сучасних вимог національної безпеки та глобальної цифрової інтеграції України.

Негодченко В., зазначив, що з огляду на необхідність системної модернізації адміністративно-правового забезпечення захисту національного інформаційного простору від деструктивних інформаційних впливів, доцільним убачається розширення переліку основних напрямів державної інформаційної політики, визначених Законом України «Про інформацію».

Зокрема, дослідник обґрунтував, що доцільним буде включення таких положень, як: розвиток конкурентоспроможного національного ринку інформаційних ресурсів і послуг, інформаційних систем, технологій та

інфраструктурних рішень; удосконалення адміністративного законодавства у сфері інформаційних процесів, включаючи гармонізацію нормативно-правової бази з міжнародними стандартами; підтримка державних і приватних проєктів цифрової трансформації та програм інформатизації; запровадження ефективного механізму правового регулювання функціонування в Україні міжнародних інформаційних систем, зокрема інтернет-сервісів та платформ; формування політики сприяння розбудові відкритого, інклюзивного і безпечного інформаційного суспільства; розвиток інформаційного права як структурно самостійної галузі національної правової системи [60, с. 80].

Впровадження зазначених напрямів сприятиме підсиленню інституційної спроможності України у сфері інформаційної безпеки, забезпеченню балансу між гарантованими правами людини на доступ до інформації та потребою держави у протидії інформаційним загрозам. Окрім того, це створить підґрунтя для посилення стійкості інформаційного простору до сучасних форм гібридних впливів, підвищить загальний рівень інформаційної культури та цифрової грамотності населення, сприятиме розвитку відповідального ставлення до користування інформаційними ресурсами.

У стратегічній перспективі реалізація таких положень забезпечить оптимізацію механізмів управління інформаційними ресурсами як на загальнодержавному, так і на індивідуальному рівнях, а також сприятиме досягненню цілей цифрової трансформації, передбачених Стратегією «Digital Ukraine 2030» та Національною стратегією у сфері інформаційної безпеки України (2021 р.). Таким чином, оновлення напрямів державної інформаційної політики відповідно до сучасних викликів виступає ключовою умовою зміцнення демократичних засад, конкурентоспроможності та суверенності України в глобальному інформаційному середовищі.

Мохова Ю.Л. та Луцька А.І. дослідили, що становлення та подальший розвиток інформаційного суспільства в Україні об'єктивно зумовлюють потребу у

формуванні цілісної та науково обґрунтованої моделі реалізації державної інформаційної політики, що базуватиметься на єдності нормативно-правових, інституційних та організаційних підходів. У цьому контексті ключовим пріоритетом виступає створення комплексної системи інформаційного законодавства, гармонізованої зі стандартами міжнародного права та найкращими практиками країн демократичного світу. Саме такий підхід забезпечить інтеграцію України до глобального інформаційного простору та зміцнення її позицій як цифрово орієнтованої держави.

Вони визначили, що головними напрямками державної інформаційної політики – зокрема розвитку національного інформаційного простору, імплементації стратегічних комунікацій, реалізації політики інформаційної реінтеграції тимчасово окупованих територій, а також міжнародної популяризації українських цінностей – демонструє орієнтацію держави на подолання сучасних викликів гібридного середовища та відновлення територіальної цілісності [56].

Запровадження системної моделі інформаційної політики дозволить мінімізувати стратегічні ризики, пов'язані з неузгодженістю управлінських рішень, фрагментарністю використання інформаційних ресурсів, втратою часу та фінансовими витратами. Крім того, це сприятиме підвищенню ефективності впровадження цифрових технологій, посиленню прозорості комунікаційної діяльності органів влади та формуванню довіри громадськості до державних інституцій.

Таким чином, системний підхід до розбудови інформаційної політики є ключовою умовою конкурентоспроможності України у світовому інформаційному просторі, забезпечення її національної безпеки, збереження гуманітарного суверенітету та зміцнення демократичних засад суспільного розвитку.

Узагальнення та порівняльний аналіз наведених вище підходів до визначення системи пріоритетних напрямів державної інформаційної політики дає підстави стверджувати, що відповідний перелік не може залишатися незмінним у часі. Як

слухно зазначається в науковій літературі, його зміст є динамічним і повинен періодично оновлюватися залежно від трансформацій у соціально-політичному, економічному та технологічному середовищі [60, с. 79]. Така змінюваність зумовлена, з одного боку, високою варіативністю суспільного розвитку, а з іншого – стрімким прогресом інформаційно-комунікаційних технологій, що породжує нові форми інформаційних відносин та, відповідно, нові виклики для державного регулювання.

Науково обґрунтованим є підхід, за яким формування напрямів державної інформаційної політики повинно здійснюватися на основі системної оцінки актуальних і потенційних ризиків, пов'язаних із функціонуванням інформаційного простору держави. Урахування специфіки сучасних інформаційних загроз – таких як гібридні впливи, дезінформаційні кампанії, кібернетичні атаки, маніпулювання суспільною думкою – дозволяє своєчасно адаптувати пріоритети політики та вибудувати ефективні інструменти запобігання їх негативному впливу.

У цьому контексті важливим є узгодження напрямів державної інформаційної політики з положеннями чинних стратегічних документів України, зокрема:

- Стратегії інформаційної безпеки України (2021 р.), у якій акцентовано на необхідності зміцнення стійкості до інформаційних операцій та захисту цифрового суверенітету [100];

- Цифрової стратегії України «*Digital Ukraine 2030*», спрямованої на розбудову сучасної цифрової інфраструктури, розвиток людського капіталу та інновацій [88];

- Національної стратегії у сфері прав людини (оновлення 2022 р.), що забезпечує баланс між безпекою та гарантіями свободи слова й доступу до інформації [81].

Таким чином, гнучкість, прогностичний характер і здатність до оперативної адаптації є ключовими характеристиками сучасної моделі державної інформаційної політики. Лише за умови системного врахування динаміки загроз та викликів

можна забезпечити ефективність державного впливу на інформаційну сферу та реалізувати стратегічні інтереси України у процесі її цифрової трансформації.

У контексті аналізу напрямку державної інформаційної політики, спрямованого на розвиток незалежних засобів масової інформації та формування якісного, конкурентоспроможного і безпечного медіапростору, важливо підкреслити, що реалізація зазначеного напрямку потребує системного впровадження комплексу нормативних, організаційних та інституційних заходів. Основними серед них доцільно визначити: запобігання монополізації національного інформаційного ринку, передусім у сегментах телебачення та радіомовлення, з метою забезпечення реального плюралізму думок і добросовісної конкуренції; підвищення стандартів медіаконтенту, удосконалення механізмів юридичної відповідальності за поширення дезінформації, маніпулятивних чи завідомо неправдивих матеріалів, а також за посягання на честь, гідність і приватність громадян; зміцнення інформаційного суверенітету шляхом мінімізації залежності від зовнішніх, зокрема ворожих, інформаційних ресурсів і медіапродукції, що становить ризик для національної безпеки та гуманітарного простору держави; забезпечення дотримання прав і свобод людини в діяльності ЗМІ, у тому числі щодо запобігання зловживанням медійним впливом, пропаганді, мові ворожнечі та іншим формам шкідливого інформаційного впливу [59, с. 163].

Додатково слід зазначити, що модернізація медіасфери має здійснюватися з урахуванням положень Закону України «Про медіа» (2022 р.) та європейських стандартів, включно з вимогами Директиви ЄС про аудіовізуальні медіапослуги, рекомендаціями Ради Європи та Організації з безпеки і співробітництва в Європі. У цьому контексті ключовими орієнтирами виступають розвиток медіаграмотності населення, унормування діяльності онлайн-платформ, удосконалення системи співрегулювання в медіасфері, а також підвищення прозорості структури власності ЗМІ.

Таким чином, створення високоякісного українського медіапростору є невід’ємною умовою захисту національних інтересів, формування демократичних цінностей, протидії гібридним загрозам та забезпечення інформаційної безпеки держави.

Отже, основні напрями державної інформаційної політики України становлять цілісну систему ціннісних, організаційно-правових та технологічних орієнтирів, спрямованих на формування безпечного, конкурентоспроможного та демократичного інформаційного простору. Комплексний розвиток національних інформаційних ресурсів, зміцнення системи стратегічних комунікацій держави, модернізація законодавчої бази відповідно до міжнародних стандартів, а також підтримка незалежних засобів масової інформації та індустрії цифрового контенту визначають ключові параметри реалізації державних пріоритетів у цій сфері.

Особливе значення має забезпечення інформаційного суверенітету, що передбачає протидію деструктивним інформаційним впливам, мінімізацію зовнішньої інформаційної залежності й гарантування належного рівня інформаційної безпеки в умовах триваючої гібридної агресії проти України. Водночас важливими залишаються захист прав людини в інформаційній сфері, підтримання свободи слова, запобігання монополізації медійного ринку і забезпечення прозорості діяльності ЗМІ.

Реалізація цих напрямів сприятиме прискоренню становлення інформаційного суспільства, підвищенню медіаграмотності громадян, зміцненню довіри до державних інституцій, інтеграції України у європейський і світовий інформаційний простір. У підсумку це дозволить підвищити ефективність державного управління, забезпечити сталий соціально-економічний розвиток, а також посилити міжнародний імідж України як демократичної та цифрової розвиненої держави.

2.2. Механізм реалізації державної інформаційної політики України

У сучасних умовах глобальної цифрової трансформації та динамічного розвитку інформаційних технологій ефективна реалізація державної інформаційної політики виступає одним із ключових чинників забезпечення національної безпеки, демократичного врядування та сталого суспільного розвитку. Інформаційна сфера все більшою мірою визначає соціально-економічні процеси, формує громадську думку, впливає на політичну систему та міжнародний імідж держави. У зв'язку із цим питання створення дієвих організаційно-правових механізмів реалізації державної інформаційної політики набуває особливої актуальності для України, яка перебуває у стані гібридних викликів та інформаційних загроз.

Механізм реалізації інформаційної політики є багатовимірною системою, що охоплює нормативно-правові інструменти, інституційне забезпечення, форми взаємодії органів державної влади з громадянським суспільством, а також сучасні цифрові засоби комунікації та управління інформаційними потоками. Водночас ефективність зазначеного механізму значною мірою залежить від належної координації державних органів, узгодженості міжвідомчих дій, рівня відкритості держави, забезпечення прозорості діяльності державної влади, захисту інформаційних прав та свобод людини.

Дослідження механізму реалізації державної інформаційної політики України дає можливість виявити проблеми та суперечності у функціонуванні наявних інституційних структур, оцінити стан нормативного регулювання, визначити пріоритетні напрями підвищення ефективності політики у цій сфері. Зокрема, важливими є питання удосконалення інструментів протидії інформаційним загрозам, розвитку цифрового врядування, розширення можливостей участі громадськості в інформаційних процесах, а також гармонізації національного інформаційного законодавства з європейськими стандартами.

Розгляд механізму реалізації державної інформаційної політики України є необхідним для забезпечення комплексного підходу до формування відкритого, безпечного та інноваційно-орієнтованого інформаційного середовища як базису побудови інформаційного суспільства.

Механізм реалізації державної інформаційної політики України доцільно розглядати як багатовимірну та системно організовану конструкцію, що охоплює нормативно-правові, інституційні, організаційні, технологічні, економічні, контрольні, комунікативні компоненти. Ефективність його функціонування ґрунтується на наявності належного теоретико-методологічного підґрунтя, узгодженого категоріального апарату, а також комплексного політико-правового врегулювання суспільних відносин у сфері виробництва, поширення та споживання інформації.

Крім того, важливою умовою результативної реалізації державної інформаційної політики виступає високий рівень правозастосовчої практики, зокрема забезпечення механізмів контролю, відповідальності та належного виконання норм інформаційного законодавства. Вирішального значення набуває також розвиток інституційної спроможності державних органів, компетентних у питаннях інформаційної безпеки, стратегічних комунікацій та цифрової трансформації, а також налагодження партнерської взаємодії між державою, громадянським суспільством і медіасферою.

Тому саме, всебічний аналіз механізму державної інформаційної політики України потребує структурування відповідних аспектів за основними блоками – теоретико-концептуальним, нормативно-правовим, організаційно-інституційним та практико-управлінським. Такий підхід забезпечить можливість комплексного дослідження процесів формування й імплементації державної інформаційної політики, а також дозволить виявити існуючі проблеми та окреслити перспективні напрями її подальшого вдосконалення в контексті європейської інтеграції та розвитку національного інформаційного суспільства.

З огляду на це, Козьминих А.В. виокремлює наступний склад механізму реалізації інформаційної політики України, який доцільно здійснювати шляхом виокремлення та дослідження його ключових складників. У межах запропонованої системної моделі до них належать:

- *політико-правові механізми*, що визначають нормативно-правові засади формування та імплементації державної інформаційної політики;
- *інституційні механізми*, які забезпечують організацію діяльності суб'єктів публічної влади та інших учасників інформаційних відносин;
- *організаційні механізми*, спрямовані на координацію управлінських процесів та практичне впровадження державних рішень у сфері інформаційної політики;
- *техніко-економічні та соціальні механізми*, пов'язані з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, розвитком ринку інформаційних ресурсів і послуг, а також формуванням інформаційної культури суспільства [36, с. 53].

Системний підхід до дослідження зазначених елементів сприятиме комплексному розумінню особливостей формування й реалізації державної інформаційної політики України, а також дозволить визначити пріоритетні напрями її подальшого удосконалення відповідно до вимог сучасного інформаційного суспільства.

Політико-правовий механізм реалізації державної інформаційної політики охоплює сукупність нормативно-правових актів та інших юридичних джерел, що визначають засади, принципи та правила регулювання суспільних відносин у сфері інформаційної діяльності. У межах національної правової системи основним різновидом таких джерел доцільно розглядати нормативно-правові акти, які становлять офіційні письмові документи, ухвалені компетентними суб'єктами нормотворчості у встановлених законодавством формах та за визначеною процедурою [57, с. 55]. Ці акти спрямовані на правове врегулювання суспільних відносин загального характеру, містять імперативно визначені норми права, мають

абстрактно-узагальнений характер та орієнтовані на багаторазове застосування [50].

З огляду на зростання ролі інформаційної безпеки, цифрової трансформації публічного управління та глобалізації комунікаційних процесів, політико-правовий механізм має також включати:

- адаптацію національного інформаційного законодавства до стандартів Європейського Союзу та міжнародного права;
- розвиток комплексного інформаційного законодавства, спрямованого на регламентацію взаємодії держави й суспільства в умовах цифрового середовища;
- упровадження правових інструментів протидії кіберзагрозам та деструктивним інформаційним впливам;
- посилення юридичних гарантій доступу громадян до інформації та захисту персональних даних;
- встановлення чіткої відповідальності за порушення норм у сфері інформаційних відносин, зокрема поширення недостовірної інформації чи маніпулятивного контенту.

Таким чином, політико-правовий механізм відіграє ключову роль у формуванні стабільного, безпечного та демократично орієнтованого інформаційного середовища, забезпечуючи належне функціонування інших системних елементів державної інформаційної політики України.

Важливою складовою джерельної бази у сфері формування та реалізації інформаційної політики України є міжнародно-правові договори, ратифіковані Україною. Зазначені акти мають характер двосторонніх або багатосторонніх угод, що містять загальнообов'язкові норми права, спрямовані на встановлення уніфікованих правил і стандартів поведінки у сфері інформаційних відносин та характеризуються неперсоніфікованістю й багаторазовістю застосування [64, с. 14]. Серед таких документів особливого значення набувають міжнародні конвенції, що регулюють правовий режим доступу до інформації, її обробки й захисту, зокрема:

– Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних;

– Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція).

Імплементація положень зазначених міжнародно-правових актів у національну правову систему сприяє гармонізації українського інформаційного законодавства з міжнародними стандартами, посиленню гарантій прав людини в інформаційній сфері та формуванню демократичних механізмів відкритості державного управління.

Значущим елементом системи джерел українського права в сфері інформаційної політики є також міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною, що не мають договірної характеру, але містять у декларативній формі універсальні стандарти, принципи та норми, спрямовані на регулювання інформаційно-політичних відносин [11, с. 22]. До таких актів належать, зокрема, Декларація Ради Європи про свободу спілкування в Інтернеті, Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства тощо. Вони відіграють важливу роль у формуванні демократичних засад інформаційного простору та сприяють імплементації міжнародних цінностей у національну правову систему.

Систематизація чинних джерел права, що забезпечують нормативно-правове регулювання національної інформаційної політики, дає змогу виділити дві основні групи:

1. *Загально-правові джерела* – нормативно-правові акти, дія яких за своїм універсальним характером поширюється на всіх суб'єктів інформаційно-політичних правовідносин. До них належать Конституція України, Закони України «Про інформацію», «Про Національну програму інформатизації», «Про доступ до публічної інформації», а також Доктрина інформаційної безпеки України та інші акти стратегічного характеру.

- Конституція України являється основоположним актом у сфері правового регулювання інформаційних відносин в Україні, яка закріплює невід'ємні права та свободи людини і громадянина, зокрема право на інформацію. Так, стаття 34 Конституції України гарантує кожній особі свободу думки й слова, а також можливість вільного висловлення власних поглядів і переконань [78, с. 8]. Зазначена конституційна норма формує фундаментальні засади для забезпечення свободи засобів масової інформації, медіаплюралізму та відкритості комунікаційного середовища. Ці положення відповідають ключовим стандартам Європейського Союзу й розглядаються як важлива передумова подальшого розвитку євроінтеграційних процесів України.

- Закон України «Про інформацію» [82] є базовим нормативно-правовим актом, який формує засади національної інформаційної політики. Він визначає фундаментальні принципи обігу інформації, гарантує право на доступ до неї, встановлює вимоги щодо її захисту, а також передбачає юридичну відповідальність за порушення інформаційних прав. Крім того, зазначений закон регулює особливості діяльності засобів масової інформації, окреслює їхні права та обов'язки, а також закріплює обов'язок органів державної влади забезпечувати відкритість і прозорість своєї діяльності через надання інформації громадськості.

- Закон України «Про доступ до публічної інформації» [79], ухвалений у 2011 році, відіграє ключову роль у забезпеченні реалізації конституційного права громадян на доступ до інформації, що перебуває у розпорядженні органів державної влади та інших розпорядників публічної інформації. Його норми спрямовані на утвердження принципів відкритості, прозорості та підзвітності публічного сектору. У контексті євроінтеграційних процесів цей закон виступає важливим інструментом громадського контролю за діяльністю державних інституцій, забезпечуючи інформування суспільства про хід реформ і виконання міжнародних зобов'язань України перед Європейським Союзом.

- Доктрина інформаційної безпеки України, зазначає, що державна політика у сфері захисту національного інформаційного простору зосереджена на протидії зростанню зовнішніх і внутрішніх загроз, зумовлених, зокрема, військовою агресією та дезінформаційними впливами. Комплекс завдань Доктрини спрямований на формування стійкої, багаторівневої системи інформаційної безпеки, що включає розвиток інституційних і технологічних механізмів виявлення та нейтралізації загроз, удосконалення законодавчої бази, зміцнення спроможностей сектору безпеки й оборони та впровадження передових підходів НАТО [25].

Ключовими пріоритетами визначено забезпечення інформаційного суверенітету, розвиток цифрової інфраструктури мовлення, інформаційну реінтеграцію тимчасово окупованих територій, а також посилення стратегічних комунікацій і взаємодії держави з громадянським суспільством. Зазначені напрями відображають перехід України від реактивних заходів до комплексної превентивної моделі інформаційної безпеки, спрямованої на підвищення стійкості держави до сучасних гібридних загроз.

2. *Спеціально-правові джерела* – нормативні акти, що регулюють інформаційні відносини у конкретних сегментах інформаційного простору. Зокрема, це Закони України «Про державну таємницю», «Про інформаційні агентства», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про рекламу», «Про телебачення і радіомовлення», «Про електронні комунікації» тощо.

- Закон України «Про телебачення і радіомовлення» [90] встановлює правові засади функціонування телерадіоорганізацій, визначаючи вимоги щодо ліцензування, змістовного наповнення та регулювання діяльності засобів масової інформації в аудіовізуальній сфері. Нормативні положення цього акта узгоджені з європейськими стандартами та передбачають, зокрема, механізми захисту неповнолітніх від шкідливої інформації, дотримання мовних квот і забезпечення етичних принципів у сфері мовлення.

• Закон України «Про захист суспільної моралі» [80], попри наявність дискусійних положень, виконує важливу функцію у сфері регулювання контенту медіа з метою запобігання поширенню матеріалів, що можуть негативно впливати на суспільство, зокрема пропагувати насильство, порнографію чи інші форми шкідливої інформації. У процесі євроінтеграції цей нормативний акт зазнав перегляду з метою приведення його положень у відповідність до європейських стандартів щодо свободи вираження поглядів та захисту прав людини.

Узагальнення зазначених положень дозволяє стверджувати, що правове забезпечення інформаційної політики України характеризується багаторівневістю, комплексністю та поступовим наближенням до міжнародних стандартів, що, у свою чергу, є важливою передумовою розвитку інформаційного суспільства та посилення національної інформаційної безпеки.

Інституційний механізм реалізації інформаційної політики в Україні забезпечуються діяльністю уповноважених органів та інституцій, що відповідають за формування, координацію та практичне втілення державної інформаційної політики [33].

Узагальнено інституції, що забезпечують формування та реалізацію державної інформаційної політики, поділяються на дві ключові групи: органи загальної компетенції та спеціалізовані органи [36, с. 55].

До органів загальної компетенції належать: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, окремі міністерства, центральні і місцеві органи виконавчої влади (за винятком спеціалізованих), Служба безпеки України, Національний банк України, органи судової влади всіх рівнів, прокуратура та органи місцевого самоврядування. Кожен із цих органів у межах визначених повноважень здійснює вплив на формування та імплементацію державної інформаційної політики.

Окремі органи загальної компетенції мають у своїй структурі спеціалізовані підрозділи з питань інформаційної політики, що свідчить про її стратегічну

значущість для держави. Зокрема, в Офісі Президента України функціонує Директорат з питань інформаційної політики, а у Верховній Раді України – Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики.

Окрім інституцій загальної компетенції, в Україні функціонує система спеціалізованих органів, створення яких обумовлене потребою централізованого регулювання суспільних відносин у сфері інформаційної політики. Для цих органів розроблення та реалізація державної інформаційної політики виступає основним або одним із пріоритетних напрямів діяльності.

До зазначених інституцій належать: Міністерство інформаційної політики України, Міністерство цифрової трансформації України та профільний парламентський комітет, Рада національної безпеки і оборони України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ), Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, а також Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Розглянемо більш детально ключові інституційні структури та їх функціональне навантаження у сфері реалізації інформаційної політики України:

– Верховна Рада України виконує системоутворюючу роль у формуванні та реалізації державної інформаційної політики, забезпечуючи її правове, інституційне та стратегічне підґрунтя. Завдяки своїм законодавчим, контрольним і політико-інституційним повноваженням парламент виступає ключовим гарантом збалансованого розвитку інформаційного середовища, захисту інформаційних прав громадян та зміцнення інформаційної безпеки держави.

– Президент України виконує комплексну та багатофункціональну роль у сфері державної інформаційної політики, визначаючи її стратегічний курс, забезпечуючи координацію між суб'єктами її реалізації та виступаючи гарантом інформаційної безпеки й захисту прав людини в інформаційній сфері. Його діяльність формує

фундаментальні параметри розвитку національного інформаційного простору та сприяє зміцненню інформаційного суверенітету України.

– Кабінет Міністрів України (КМУ) [49, с. 123] виступає провідним координуючим органом виконавчої влади, що забезпечує узгодженість діяльності державних інституцій у формуванні та впровадженні інформаційної політики. У контексті європейської інтеграції КМУ розробляє стратегічні напрями, нормативно-правові акти та плани дій, спрямовані на забезпечення відкритості, прозорості та доступності інформації щодо імплементації європейських стандартів. Зокрема, реалізація Національної програми адаптації законодавства України до acquis ЄС супроводжується активним інформуванням суспільства про хід реформ.

– Міністерство цифрової трансформації України [73] виконує системотворчу функцію у формуванні сучасного цифрового середовища, інтегрованого до загальноєвропейського інформаційного простору. Діяльність міністерства зосереджена на розбудові електронного урядування, цифрових комунікацій та доступу громадян до інформаційних ресурсів відповідно до вимог Європейського Союзу. Завдяки впровадженню електронних сервісів створюються умови для підвищення прозорості державної політики та забезпечення широкої участі громадськості в обговоренні та контролі євроінтеграційних процесів.

– Офіс Віце-прем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції виступає спеціалізованим органом урядової координації у сфері євроінтеграційної політики. Його діяльність спрямована на забезпечення узгодженості та ефективності взаємодії державних інституцій у процесі імплементації норм ЄС, а також на формування належної інформаційної підтримки інтеграційних процесів. Важливим напрямом роботи Офісу є організація та супровід комунікаційних ініціатив, спрямованих на підвищення рівня поінформованості населення щодо переваг, викликів та практичних результатів євроінтеграції, включаючи запровадження безвізового режиму та поглиблену зону вільної торгівлі.

– Міністерство культури та інформаційної політики України [74] виконує провідну функцію у формуванні національного інформаційного простору, його гармонізації з європейськими стандартами та забезпеченні інформаційної безпеки держави. Його компетенція охоплює розроблення нормативно-правової бази у сфері медіа, підтримку суспільного мовлення, захист культурної та національної ідентичності, а також протидію дезінформаційним впливам. У рамках євроінтеграційних процесів міністерство здійснює моніторинг інформаційного середовища та забезпечує впровадження передових європейських практик у медіасфері, зокрема, у напрямі розвитку незалежних засобів масової комунікації та підвищення рівня медіаграмотності населення.

– Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення [83] є центральним регуляторним органом у сфері аудіовізуальних медіа, що забезпечує відповідність національного телерадіопростору демократичним стандартам Європейського Союзу. До основних її повноважень належать ліцензування суб'єктів мовлення, нагляд за дотриманням вимог законодавства щодо змісту інформаційної продукції, а також підтримка розвитку конкурентного й плюралістичного медіаринку. В умовах гібридної агресії російської федерації Національна рада виконує ключову роль у протидії пропаганді та поширенню деструктивного контенту, забезпечуючи захист інформаційного суверенітету України.

– Громадські організації та незалежні засоби масової інформації виступають важливими суб'єктами інституційного забезпечення державної інформаційної політики. Їх діяльність спрямована на формування альтернативних інформаційних потоків, розширення доступу громадян до об'єктивної та різнопланової інформації щодо євроінтеграційних процесів, а також здійснення незалежного контролю за політикою держави в інформаційній сфері. За підтримки міжнародних партнерів такі організації реалізують ініціативи, спрямовані на розвиток медіаграмотності, протидію дезінформаційним впливам та утвердження європейських цінностей у

суспільстві. Одночасно вони відіграють роль ефективного інструменту громадського контролю, забезпечуючи механізми зворотного зв'язку між суспільством і державою та сприяючи підвищенню прозорості й підзвітності органів влади [45, с. 55].

Узагальнюючи, інституційні механізми становлять ключову складову реалізації інформаційної політики України в умовах євроінтеграції. Завдяки координації діяльності державних інституцій, адаптації інформаційного законодавства до стандартів ЄС та активному залученню громадянського суспільства забезпечується поступовий рух України до повної інтеграції в європейський інформаційний простір [48, с. 456]. Належне функціонування вказаних механізмів формує необхідні умови для збереження високого рівня прозорості, ефективності державної інформаційної політики та належної інформованості громадян щодо ходу євроінтеграційних трансформацій.

Організаційні механізми державної інформаційної політики охоплюють систему заходів, спрямованих на практичне забезпечення формування й реалізації інформаційних відносин у суспільстві, насамперед через належну правотворчу та правозастосовчу діяльність [39, с. 221]. Правотворча діяльність у цьому контексті розглядається як цілеспрямована нормативна активність уповноважених органів державної влади, посадових осіб та інституцій публічної адміністрації, що спрямована на розроблення, прийняття, зміну або скасування нормативно-правових актів, які регулюють інформаційно-комунікативну сферу України. Така діяльність слугує інструментом адаптації національного законодавства до динаміки суспільних процесів та викликів, зокрема зумовлених цифровізацією, глобалізацією інформаційних потоків і міжнародними зобов'язаннями держави [19, с. 58].

Водночас важливою складовою є правозастосовча діяльність, що забезпечує реалізацію ухвалених норм шляхом організаційного, контрольного та наглядового впливу на поведінку учасників інформаційних відносин. Саме дієвий механізм правозастосування гарантує ефективність інформаційної політики, забезпечуючи

дотримання встановлених правил, захист прав людини в інформаційній сфері та відповідальність за порушення законодавства.

Техніко-економічні та соціальні механізми державної інформаційної політики охоплюють комплекс структурних елементів, що забезпечують матеріальне, технологічне та соціально-освітнє підґрунтя функціонування інформаційного простору держави.

По-перше, ключовим компонентом виступає єдина інтегрована система національних інформаційних ресурсів і інформаційно-комунікаційна інфраструктура, що являє собою сукупність організаційних, технічних і технологічних засобів збирання, оброблення, зберігання, поширення та використання інформації. Саме вона слугує технологічною основою реалізації всіх завдань державної інформаційної політики. Стратегічними елементами такої інфраструктури є засоби масової інформації як соціально значущі канали комунікації та телекомунікаційні мережі як їх технологічне забезпечення.

По-друге, істотну роль відіграє науково-технічний і виробничий комплекс, а також ринок інформаційної продукції й послуг, які формують системоутворюючий техніко-економічний чинник розвитку українського інформаційного простору, сприяючи інноваціям, цифровізації та конкурентоспроможності національної економіки.

По-третє, важливою складовою є система масової інформаційної освіти, спрямована на підвищення загального рівня інформаційної культури, розвиток навичок медіаграмотності та формування психологічної стійкості громадян до впливів інформаційного середовища. У межах цього напряму формується і науково-теоретична база інформаційної політики, включно з її понятійно-категоріальним апаратом. Наукове осмислення інноваційних суспільних процесів передусє їх правовому врегулюванню, визначаючи предмет регулювання, принципи та механізми державного впливу на нові або трансформовані інформаційні відносини [36, с. 56].

Узагальнюючи, техніко-економічні та соціальні механізми виступають невід’ємним чинником зміцнення інформаційного суверенітету держави, забезпечують адаптацію суспільства до умов цифрової трансформації та сприяють поступальному розвитку України як інформаційної держави.

Проаналізуючи наукову літературу, доцільно також виокремити *комунікативний і просвітницький механізм*, які являються ключовим інструментом формування високого рівня інформаційної культури та медіаграмотності суспільства, що забезпечує здатність громадян критично оцінювати інформаційний контент, протидіяти маніпуляціям і дезінформаційним впливам. Він спрямований на розвиток усвідомленої участі населення в інформаційних процесах, зміцнення демократичних цінностей та підвищення інформаційної безпеки держави.

Реалізація цього механізму відбувається за такими основними напрямками:

- Організація та проведення державних інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності громадян щодо суспільно важливих питань. Зокрема, в умовах зовнішньої військової агресії особливу роль відіграють заходи з протидії фейкам та інформаційним операціям, спрямованим на підрив національної єдності та безпеки [67, с. 9].

- Підтримка незалежних засобів масової інформації як чинника забезпечення плюралізму думок, розвитку якісної журналістики та забезпечення суспільства достовірною, збалансованою інформацією. Держава сприяє створенню умов для функціонування медіа, зокрема через нормативну, організаційну та інституційну підтримку [41, с. 74].

- Інституціоналізація медіаосвіти, що передбачає системне впровадження курсів із медіаграмотності та критичного мислення у закладах загальної середньої та вищої освіти. Такий підхід орієнтований на формування здатності особистості відповідально сприймати й аналізувати інформацію в умовах цифрового середовища.

- Міжнародне співробітництво у сфері інформаційної та кібербезпеки, зокрема у межах співпраці з Європейським Союзом, НАТО, ЮНЕСКО та іншими міжнародними організаціями, що сприяє обміну досвідом, адаптації світових стандартів та спільному протистоянню інформаційним загрозам [91, с. 50].

Загальною метою функціонування комунікативного і просвітницького механізму є зміцнення інформаційної стійкості суспільства – здатності протидіяти деструктивним інформаційним впливам та забезпечувати високий рівень довіри до суспільно значущої інформації. Реалізація такого механізму є важливою умовою розвитку демократичного інформаційного простору та інтеграції України у європейське та світове комунікаційне середовище.

Аналіз механізмів реалізації державної інформаційної політики України засвідчує, що вони становлять комплекс взаємопов'язаних інструментів, спрямованих на формування, організацію та забезпечення ефективного функціонування національного інформаційного простору. Їхня сукупність охоплює політико-правовий, інституційний, організаційний, технологічний (інфраструктурний), комунікативний і просвітницький, а також соціально-економічний виміри, що комплексно забезпечують досягнення стратегічних цілей інформаційної політики держави.

Зокрема, політико-правові механізми визначають нормативні засади регулювання інформаційних відносин відповідно до європейських стандартів. Інституційні механізми забезпечують координацію діяльності органів державної влади та інституцій громадянського суспільства у сфері інформаційної політики. Організаційні механізми формують управлінську та процедурну основу реалізації державних рішень у цій сфері.

В умовах цифрової трансформації особливої ваги набуває технологічний механізм, що забезпечує розвиток сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури, електронного урядування, державних реєстрів та систем кіберзахисту. Разом із тим комунікативний і просвітницький механізм відіграє

ключову роль у зміцненні інформаційної стійкості суспільства, підвищенні рівня медіаграмотності й протидії дезінформації, що є критично важливим в умовах зовнішньої інформаційної агресії.

Отже, ефективність реалізації державної інформаційної політики визначається узгодженістю й цілісністю функціонування зазначених механізмів, їхньою адаптивністю до викликів цифрової доби та інтеграції України в європейський інформаційний простір. У цьому контексті важливим завданням держави залишається подальший розвиток системи управління інформаційними процесами та вдосконалення стратегічних механізмів забезпечення інформаційної безпеки, що потребує як наукового супроводу, так і практичної реалізації в межах сучасної державної політики.

РОЗДІЛ 3. ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

3.1. Державна інформаційна політика України в умовах розвитку та використання цифрових технологій

Сучасний етап розвитку України характеризується стрімкими процесами цифровізації та трансформації інформаційної сфери, що зумовлено як глобальними технологічними змінами, так і внутрішніми потребами держави у зміцненні інформаційної безпеки, підвищенні ефективності управління та розширенні можливостей доступу громадян до інформаційних ресурсів. У таких умовах державна інформаційна політика постає ключовим інструментом забезпечення належного функціонування національного інформаційного простору, сприяючи побудові відкритого, технологічно розвиненого й демократичного суспільства.

Інтенсивний розвиток цифрових технологій, зокрема інтернет-комунікацій, електронного урядування, телекомунікаційної інфраструктури, штучного інтелекту та великих даних, з одного боку, відкриває нові можливості для інформатизації державного управління та залучення громадян до прийняття управлінських рішень, а з іншого – формує нові ризики й загрози, пов'язані з кібербезпекою, поширенням дезінформації, інформаційним впливом ворожих держав і приватних суб'єктів. Особливо актуальними ці питання стали в умовах гібридної війни проти України та необхідності протидії зовнішнім інформаційним операціям.

У зв'язку з цим держава повинна послідовно модернізувати свою інформаційну політику, забезпечуючи її відповідність європейським стандартам і вимогам цифрової доби. Така політика має спиратися на системне удосконалення нормативно-правового регулювання, розвиток інституційного потенціалу, впровадження інноваційних технологічних рішень та формування високого рівня інформаційної культури громадян.

Дослідження державної інформаційної політики в умовах цифрової трансформації є необхідною передумовою для вироблення ефективних механізмів її реалізації, зміцнення інформаційного суверенітету України, а також забезпечення сталого розвитку та інтеграції країни у глобальний інформаційний простір.

У сучасних умовах розвитку та поширення цифрових технологій державна інформаційна політика України зазнає суттєвих трансформацій. Науковці та практики виокремлюють низку підходів, які визначають її концептуальні орієнтири:

1. Цифрово-трансформаційний підхід. Спрямований на адаптацію управлінських процесів до вимог цифрової епохи: впровадження електронного урядування, цифрових сервісів («Дія»), автоматизованих державних реєстрів і відкритих даних. Цей підхід формує нову модель взаємодії держави та громадян на засадах прозорості, доступності й зручності.

Стрімкий розвиток цифрових інформаційних технологій зумовлює суттєві зміни у взаємодії між державою та суспільством. Зокрема, підвищується рівень відкритості влади, розширюються можливості суспільного діалогу й формується новий формат співпраці громадян із державними інституціями, представлений, зокрема, системами електронного врядування. Водночас поряд із позитивними трансформаціями виникає широкий спектр соціальних та етичних викликів, серед яких – маніпулювання суспільною свідомістю, порушення конфіденційності даних, активізація інформаційних війн. За таких умов особливої актуальності набуває розвиток інформаційної етики як науково-практичного напрямку, що покликаний формувати ціннісні орієнтири, нормативні підходи та концептуальні основи в умовах інтенсивного технологічного прогресу сучасного суспільства [68, с. 108].

Цифровізація має суттєві антикорупційні переваги, оскільки сприяє зниженню впливу людського фактора під час ухвалення управлінських рішень і надання адміністративних послуг. Упровадження автоматизованих та стандартизованих процедур, розвиток електронного документообігу й онлайн-сервісів істотно

обмежують можливості для корупційних дій і неправомірного втручання. Крім того, використання цифрових технологій посилює механізми громадського контролю за діяльністю органів влади, забезпечуючи відкритість даних щодо використання бюджетних ресурсів, результативності роботи публічних службовців та створюючи умови для оперативного інформування про виявлені порушення [98, с. 79].

Варто підкреслити, що у Державній антикорупційній програмі на 2023–2025 роки цифрова трансформація діяльності органів державної влади, забезпечення прозорості та відкритості даних визначені як пріоритетні засади, спрямовані на зниження корупційних ризиків і підвищення доступності публічних послуг [22]. Зазначені принципи орієнтовані на зміцнення доброчесності та підвищення результативності функціонування органів державної влади.

У межах цифрової трансформації органів державної влади України доцільно виокремити низку чинних проєктів, функціонування яких спрямоване на підвищення рівня прозорості та підзвітності публічного сектору, зокрема:

- ProZorro – інноваційний інструмент у сфері державних закупівель, що забезпечив високий рівень відкритості процедур та раціонального використання бюджетних коштів. Реалізація цього проєкту не лише сприяє ефективнішому управлінню фінансовими ресурсами, а й зміцнює взаємодію між суспільством і владними інституціями;

- CETAM – електронна система реалізації арештованого майна, яка автоматизувала проведення майнових аукціонів, що призвело до зростання надходжень до державного бюджету та посилення довіри громадян до процесу виконання судових рішень;

- Edata – інформаційний веб-ресурс, що забезпечує відкритий доступ до офіційних даних щодо використання бюджетних коштів, створюючи інструмент громадського контролю над фінансовою діяльністю органів влади та підвищуючи прозорість публічних фінансів;

- Open Budget та Єдиний державний веб-портал відкритих даних – надають комплексний доступ до інформації про бюджетні видатки та публічні дані, стимулюючи залучення громадськості до моніторингу діяльності влади та прийняття рішень;

- ID.GOV.UA – забезпечує безпечну електронну ідентифікацію та автентифікацію користувачів у взаємодії з органами державної влади шляхом захисту персональних даних, контролю доступу, реєстрації безпечних подій та перевірки даних через державні реєстри, що підвищує рівень довіри до електронних сервісів;

- Бюджет участі – механізм прямої участі громадян у розподілі частини коштів місцевого бюджету, який сприяє підвищенню прозорості управлінських рішень на рівні територіальних громад та активізації громадської участі в місцевому розвитку [34].

Таким чином, зазначені цифрові ініціативи відіграють ключову роль у формуванні відкритої та підзвітної моделі публічного управління в Україні.

Показовим прикладом запровадження сучасних цифрових інструментів у систему публічного управління є державна ініціатива «Цифрова держава», реалізація якої координується Міністерством цифрової трансформації України. У межах проєкту вже впроваджено портал онлайн-послуг та мобільний застосунок «Дія», розвиток яких спрямований на створення єдиного цифрового середовища для всіх органів державної влади. Функціональні можливості «Дії» активно розширюються, що забезпечує користувачам – як громадянам, так і бізнесу – доступ до зростаючої кількості електронних сервісів.

У 2021 році Міністерство цифрової трансформації спільно із Секретаріатом Кабінету Міністрів України та Фондом «Східна Європа» здійснили пілотне впровадження окремих компонентів національної платформи е-демократії «Взаємодія». Передбачається, що ця платформа забезпечить комплексний доступ до інструментів електронної участі, включаючи електронні звернення, запити,

консультації, петиції, конкурси, голосування, експертизи, опитування та доступ до урядової інформації [96].

Таким чином, цифрові ініціативи сприяють формуванню відкритої, інтерактивної та орієнтованої на громадян моделі публічного управління в Україні.

2. Безпеково-орієнтований підхід. Визначається потребою захисту інформаційного простору держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, зокрема кіберзлочинності, гібридних воєн, дезінформації та інформаційно-психологічних впливів. Акцент робиться на розвитку кіберзахисту, протидії пропаганді та захисту критичної інформаційної інфраструктури.

Попри розширення спектра завдань державної інформаційної політики, пріоритетним її вектором, що інтегрує всі галузеві напрями, залишається забезпечення інформаційної безпеки. Під останньою розуміють комплекс інституційних, правових і технологічних заходів, спрямованих на захист національного інформаційного простору від внутрішніх та зовнішніх загроз. Її значущість істотно зросла в умовах гібридної агресії з боку російської федерації, яка активно застосовує дезінформаційні технології, кібератаки та інформаційно-психологічні операції.

Ключові напрями реалізації інформаційної безпеки охоплюють розвиток систем кіберзахисту, протидію пропагандистським впливам, охорону об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, а також забезпечення безпечного зберігання та обігу інформації. Зазначена діяльність орієнтована на гарантування громадянам вільного та рівного доступу до достовірних джерел інформації, формування об'єктивної системи інформування громадськості й одночасне запобігання поширенню недостовірного контенту.

Важливою складовою є захист інформаційного суверенітету, зміцнення суспільної стійкості до маніпулятивних впливів, нейтралізація загроз пропагандистського та психологічного характеру [42, с. 73–75]. У цьому контексті особливу роль відіграють державні інституції, що виконують функції своєрідного

регулятивного фільтра, мінімізуючи як внутрішні ризики, так і зовнішні інформаційні чинники.

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України є ключовим органом у системі забезпечення інформаційної безпеки держави. Її повноваження охоплюють організацію, координацію та практичну реалізацію заходів із захисту інформації з обмеженим доступом, зокрема в інформаційно-комунікаційних та телекомунікаційних системах.

До основних функціональних завдань Служби належить розроблення нормативно-правового забезпечення у сфері інформаційної безпеки, здійснення контролю за дотриманням установлених вимог, сертифікація засобів технічного та криптографічного захисту інформації, а також координація діяльності суб'єктів кіберзахисту під час виникнення загроз чи кіберінцидентів [51, с. 19–21].

Міністерство внутрішніх справ України відіграє важливу роль у забезпеченні кібербезпеки та протидії кіберзлочинності, здійснюючи охорону інформаційних ресурсів і протидію протиправній діяльності у сфері використання інформаційних технологій. До його компетенції належить виявлення, запобігання та розслідування кіберзлочинів, підтримання захищеності власних інформаційних систем, а також координація співпраці з іншими державними структурами у сфері інформаційної безпеки [51, с. 18–20].

Вагоме значення у системі забезпечення інформаційної безпеки має також діяльність Ради національної безпеки і оборони України, яка здійснює стратегічне планування, координацію та контроль діяльності органів виконавчої влади у відповідній сфері. Цей орган визначає основні напрями державної політики у галузі кібербезпеки, встановлює пріоритети, забезпечує захист критичної інформаційної інфраструктури й ухвалює рішення, обов'язкові для виконання суб'єктами державного управління під час реагування на інформаційні загрози.

Поряд із державними інституціями активну участь у протидії дезінформації беруть громадські організації. Одним із прикладів є проєкт StopFake, що

спрямований на оперативне виявлення й спростування неправдивих відомостей, забезпечення суспільства достовірною інформацією та підвищення рівня його інформаційної стійкості [15].

На думку Новицької Н., правове забезпечення інформаційної безпеки охоплює сукупність норм, спрямованих на регулювання суспільних відносин, що виникають у процесі застосування інформаційних технологій, а також містить положення, передбачені нормативно-правовими та правозастосовними актами, які визначають порядок функціонування відповідного сектору [66, с. 45–46]. До цієї системи належать різноманітні правові акти, що формують основу для реалізації державної інформаційної політики та забезпечують умови для її результативного впровадження. Зокрема, це норми Конституції України, а також доктринальні документи, державні стратегії та програми, які охоплюють правові, інституційні, комунікаційні та фінансово-економічні напрями розвитку інформаційної сфери [38; 44].

До ключових загроз інформаційній безпеці в сучасних умовах належать: використання технологій штучного створення візуального та аудіоконтенту з високим рівнем достовірності, що здатні викривляти реальність і маніпулювати суспільною свідомістю (зокрема, *deepfake*-технології); поширення дезінформації, особливо внаслідок діяльності прокремлівських медійних ресурсів; порушення конфіденційності даних і несанкціонований доступ до інформаційних систем через кібератаки; зростання технологічної залежності від систем штучного інтелекту; поступове витіснення людської участі з критично важливих процесів, що актуалізує дискусію щодо трансформації ролі людини в майбутньому інформаційному суспільстві [52; 110].

3. Євроінтеграційний підхід. Передбачає гармонізацію національної інформаційної політики із правом Європейського Союзу, впровадження європейських стандартів щодо свободи слова, медіарегулювання, захисту

персональних даних (GDPR), а також розвиток стратегічних комунікацій у співпраці з ЄС і НАТО.

Процес європейської інтеграції України обумовлює необхідність комплексного реформування національної інформаційної політики відповідно до стандартів та норм Європейського Союзу. Йдеться не лише про формальне впровадження *acquis communautaire* – сукупності нормативно-правових актів ЄС, – але й про інтеграцію найкращих європейських практик у сферах медіарегулювання, забезпечення свободи вираження поглядів та захисту прав людини в інформаційному середовищі. У цьому контексті державна інформаційна політика має бути спрямована на гармонізацію законодавства, модернізацію технологічної інфраструктури та зміцнення відповідності українського інформаційного простору фундаментальним цінностям демократичної Європи.

Забезпечення відповідності національного законодавства європейським вимогам є ключовим елементом євроінтеграційного курсу України. Цей процес передбачає ухвалення і вдосконалення нормативних актів, спрямованих на гарантування свободи слова, захист професійної діяльності журналістів, забезпечення відкритості та доступу до інформації, а також ефективне регулювання діяльності медіасфери. Окремої уваги потребують заходи щодо протидії дезінформації та забезпечення інформаційної безпеки, що є вкрай актуальними в умовах зовнішніх інформаційних загроз та гібридної агресії проти України [91, с. 42–52].

Таким чином, гармонізація законодавчої бази у сфері інформаційної політики є необхідною умовою інтеграції України до європейського інформаційного простору та формування стійкої демократичної системи на основі прозорості, підзвітності і верховенства права.

Одним із ключових векторів сучасної правової трансформації в Україні виступає гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами. Така адаптація передбачає імплементацію норм *acquis communautaire* –

нормативно-правової системи Європейського Союзу. У цьому контексті було ухвалено низку законодавчих актів, спрямованих на зміцнення гарантій професійної діяльності журналістів, підвищення рівня прозорості функціонування органів державної влади, формування та розвиток суспільного мовлення, а також створення нормативних механізмів протидії дезінформації [91, с. 42–52].

Водночас актуальним напрямом законодавчої модернізації залишається удосконалення регулювання цифрового медіасередовища та системи захисту персональних даних, що є фундаментально важливими умовами інтеграції України до європейського інформаційного простору та забезпечення відповідності національної правової системи стандартам ЄС у сфері інформаційної безпеки та прав людини [101, с. 125–135].

Україна впроваджує комплекс інформаційних кампаній та програм, орієнтованих на забезпечення належного рівня інформованості населення щодо євроінтеграційних процесів, зокрема в контексті реформування державного управління та адаптації до стандартів Європейського Союзу [35, с.17-24].

Серед таких ініціатив варто виокремити «Європейський тиждень» та програми, спрямовані на формування й підвищення медіаграмотності громадян. Зазначені інструменти становлять важливу складову реалізації інформаційної політики України в умовах європейської інтеграції, оскільки забезпечують поширення знань про хід реформ, сприяють утвердженню європейських цінностей у суспільстві та підвищують рівень підтримки євроінтеграційного курсу держави [107, с. 409].

Одним із ключових напрямів є діяльність щодо підвищення медіаграмотності, що передбачає організацію просвітницьких заходів, навчальних курсів і тренінгів з розвитку критичного мислення та здатності до аналізу інформаційних потоків. За підтримки інституцій ЄС реалізуються проєкти, що сприяють формуванню стійкості населення до маніпулятивного контенту та дезінформації.

Програма «Європейський тиждень», яка охоплює широке коло учасників – освітні заклади, громадський сектор і ЗМІ, спрямована на популяризацію

європейської культури, принципів демократії та інформування про переваги євроінтеграції [45, с. 56].

Крім того, урядом України розроблено спеціалізовані комунікаційні стратегії, що забезпечують висвітлення реалізації євроінтеграційних зобов'язань, зокрема результатів реформ у сферах торгівлі, візової лібералізації та інших ключових напрямів співпраці з ЄС.

В умовах гібридних загроз, спричинених інформаційною агресією з боку російської федерації, особливого значення набувають кампанії, спрямовані на протидію пропаганді й дезінформації. Їх реалізація передбачає розширення мережі фактчекінгових ресурсів, розвиток незалежних медіа, підвищення кваліфікації журналістів та зміцнення міжнародного партнерства у сфері інформаційної безпеки.

Інформаційна політика України виступає одним із провідних інструментів забезпечення поступального розвитку євроінтеграційних процесів, оскільки спрямована на формування високого рівня поінформованості населення, зміцнення суспільної підтримки реформ та інтеграції держави в європейський політичний, правовий і соціокультурний простір. У межах її реалізації виокремлюються такі ключові напрями:

- Удосконалення нормативно-правової бази. Одним із фундаментальних аспектів інформаційної політики є приведення національного законодавства у відповідність до стандартів Європейського Союзу. У центрі уваги перебувають нормативні акти, що забезпечують гарантії свободи вираження поглядів, відкритість діяльності органів влади та протидію дезінформаційним впливам. Зокрема, ухвалення Закону України «Про доступ до публічної інформації» стало значним кроком у забезпеченні прозорості державного управління та розширенні можливостей громадськості брати участь у процесі ухвалення рішень.

- Реалізація інформаційних кампаній. Важливою складовою інформаційної політики є організація комунікаційних заходів, орієнтованих на підвищення рівня

суспільної поінформованості щодо особливостей та переваг євроінтеграції. Програми, спрямовані на розвиток медіаграмотності та захист інформаційного простору від зовнішніх деструктивних впливів, сприяють формуванню стійкості громадян до маніпулятивного контенту. У цьому контексті вагому роль відіграють такі ініціативи, як «Європейський тиждень» та урядові комунікаційні стратегії, орієнтовані на популяризацію реформ і поширення європейських цінностей.

- Підтримка діяльності незалежних ЗМІ та інститутів громадянського суспільства. Забезпечення медіаплюралізму та конструктивної участі громадських організацій у суспільно-політичних процесах є невід'ємним елементом демократичного розвитку. Саме ці суб'єкти виступають носіями альтернативних точок зору, здійснюють громадський контроль за діяльністю органів влади та сприяють зміцненню медіаграмотності населення. За підтримки міжнародних партнерів вони активно долучаються до реалізації державної інформаційної політики, посилюючи її вплив на формування проєвропейських орієнтацій у суспільстві [7, с. 48–54].

Оцінка результативності державної інформаційної політики України в контексті євроінтеграційного поступу свідчить про наявність помітних позитивних зрушень поряд із низкою суттєвих викликів [107]. До ключових досягнень слід віднести модернізацію законодавчої бази, реалізацію масштабних комунікаційно-інформаційних програм та зміцнення ролі незалежних засобів масової інформації, що створює підґрунтя для поступової інтеграції держави в європейський інформаційний простір. Водночас подальше підвищення ефективності зазначеної політики потребує усунення проблем, пов'язаних із недостатністю фінансових ресурсів, диспропорційністю впровадження реформ та впливом зовнішніх інформаційних загроз, які ускладнюють реалізацію стратегічних завдань у сфері євроінтеграції.

4. Комунікативно-просвітницький підхід. Орієнтований на підвищення рівня медіаграмотності, інформаційної культури та громадянської обізнаності,

зменшення вразливості суспільства до маніпуляцій і фейків. Визначальну роль відіграють державні інформаційні кампанії, підтримка незалежних ЗМІ й розвиток освіти у сфері медіа.

Аналіз еволюції державної інформаційної політики України у сфері засобів масової інформації дає можливість виокремити та систематизувати її розвиток за кількома етапами, кожен з яких характеризується специфічними умовами функціонування держави, зумовленими рівнем політичного, економічного, соціального та інших аспектів суспільного поступу.

Формування державної інформаційної політики у діяльності засобів масової інформації відзначається визначенням ключових концептуальних орієнтирів, серед яких пріоритетними є: забезпечення вільного доступу та обігу достовірної інформації в національному інформаційному просторі; реалізація конституційних прав людини на пошук, отримання, створення та поширення інформації; підвищення рівня довіри громадськості до інститутів державної влади [55, с. 168].

Разом із тим, сучасний стан української журналістики засвідчує наявність системних проблем, що ускладнюють її якісний розвиток відповідно до вимог сучасного інформаційного середовища, зокрема: значна частина суспільно-політичних медіа є фінансово неспроможною забезпечити сталий розвиток; окремі сегменти національного інформаційного простору (друковані медіа, книговидавнича сфера, бібліотечний, архівний та кінематографічний комплекси) не відповідають міжнародним стандартам, демонструючи тенденції до скорочення чи занепаду; наявність медіапродукції, яка поширюється мовою держави-агресора, що створює загрозу інформаційній безпеці та державному суверенітету України.

Таким чином, удосконалення державної інформаційної політики у медіасфері потребує комплексного підходу, спрямованого на подолання зазначених викликів та забезпечення розвитку національного інформаційного простору на демократичних і безпекових засадах.

Засоби масової інформації відіграють ключову роль у реалізації як державної, так і недержавної інформаційної політики, виступаючи провідним механізмом формування сучасного інформаційного простору. У цьому контексті вони функціонують як інструмент політичних інститутів і суб'єктів, спрямований на підтримку політичної влади та вплив на корпоративні соціальні відносини [93, с. 135].

Процеси становлення громадянського суспільства та демократичної політичної системи в Україні зумовлюють необхідність розв'язання низки стратегічних завдань, а саме: формування належного правового середовища для діяльності ЗМІ та забезпечення контролю за їх функціонуванням у межах чинного законодавства; установлення цивілізованих внутрішньокорпоративних відносин у медіасфері; визначення напрямів розвитку інформаційної політики як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі; забезпечення рівного доступу різних соціальних груп до інформаційних ресурсів; інтеграції України у глобальний інформаційний простір; сприяння науково-технічному прогресу в галузі інформаційно-комунікаційних технологій [94, с. 41].

Водночас держава має виконувати важливу роль у гарантуванні інформаційної безпеки особистості та суспільства загалом, створюючи умови для стабільного та захищеного розвитку національного медійного середовища.

5. Соціально-інклюзивний підхід. Спрямований на забезпечення рівного доступу всіх соціальних груп до цифрових сервісів та інформаційних ресурсів, подолання цифрової нерівності, розвиток доступу до Інтернету на всій території країни, зокрема в сільських і прифронтових регіонах.

Державна інформаційна політика у контексті соціальної інклюзії формується як стратегічний напрям, спрямований на забезпечення рівноправного доступу всіх соціальних груп до інформаційних ресурсів, цифрових послуг і можливостей участі в інформаційному суспільстві [8, с. 28]. Такий підхід ґрунтується на принципах

недискримінації, доступності, універсальності та соціальної справедливості, що відповідає міжнародним стандартам цифрової інклюзії та правам людини.

Однією з ключових проблем, що формує зміст відповідної політики, є цифрова нерівність – асиметрія в можливостях використання інформаційно-комунікаційних технологій, яка зумовлена соціально-економічними, географічними, віковими, освітніми та фізіологічними чинниками. У цьому зв'язку державні органи влади зосереджують зусилля на усуненні бар'єрів доступу до цифрового середовища та створенні умов для його максимально широкого охоплення населення.

Стрижневими напрямками соціально-інклюзивної державної інформаційної політики є:

- розвиток цифрової інфраструктури, що передбачає забезпечення стабільного доступу до високошвидкісного Інтернету на всій території України, з особливим акцентом на сільській місцевості, депресивних районах та прифронтових територіях, які найбільш вразливі до інформаційної ізоляції;

- підтримка цифрової грамотності населення, спрямована на підвищення рівня компетентностей у використанні електронних сервісів і технологій серед усіх вікових категорій, включно з людьми похилого віку, особами з інвалідністю, внутрішньо переміщеними особами та іншими соціально уразливими групами;

- створення безбар'єрних цифрових сервісів, які відповідають критеріям інклюзивного дизайну, забезпечуючи можливість отримання послуг незалежно від фізичних чи когнітивних можливостей користувача;

- зміцнення соціальної інтеграції та участі громадян, що реалізується через доступ до електронних послуг державних установ, інструментів електронної демократії (електронні петиції, консультації, звернення), а також можливість повноцінної взаємодії з органами влади в онлайн-середовищі [75, с. 7].

Таким чином, соціально-інклюзивна складова державної інформаційної політики є однією з вирішальних умов формування цифрової держави, здатної забезпечити стійкий розвиток суспільства, зменшення соціальних диспропорцій та

розширення можливостей громадян для доступу до інформації, участі в публічному управлінні й реалізації власних прав у цифровому просторі.

Розвиток та впровадження цифрових технологій істотно трансформують підходи держави до формування та реалізації інформаційної політики України. Цей процес супроводжується модернізацією правового, інституційного й організаційного забезпечення інформаційної сфери, що зумовлено необхідністю адаптації до динамічних глобальних технологічних змін, вимог інформаційної безпеки та євроінтеграційних прагнень України.

Цифровізація публічного управління та формування електронної держави сприяють підвищенню прозорості, відкритості та підзвітності органів влади, розширюючи можливості громадянського контролю та участі суспільства у прийнятті управлінських рішень. Одночасно цифрова трансформація створює нові інструменти забезпечення прав громадян на доступ до інформації, що є важливою передумовою розвитку демократичних процесів і зміцнення довіри до державних інституцій.

Ключовим домінантом державної інформаційної політики залишається гарантування інформаційної безпеки. В умовах гібридних загроз, посилення зовнішнього інформаційного впливу та зростання кібератак держава здійснює комплексні заходи щодо захисту національного інформаційного простору, протидії дезінформації й забезпечення стійкості критичної інформаційної інфраструктури.

Важливою складовою сучасної політики є формування соціально-інклюзивного цифрового середовища, що забезпечує рівний доступ усіх соціальних груп до цифрових ресурсів і сервісів, мінімізує прояви цифрової нерівності та сприяє інтеграції громадян у інформаційне суспільство.

Отже, державна інформаційна політика України в умовах цифрових трансформацій виступає комплексним механізмом, спрямованим на поєднання технологічного розвитку, захисту національних інтересів та утвердження демократичних принципів управління. Подальша ефективність її реалізації

залежатиме від узгодженості стратегічних пріоритетів, інституційної спроможності та здатності держави забезпечити баланс між технологічними інноваціями, правами людини і гарантуванням безпеки в інформаційному просторі.

3.2. Державна інформаційна політика України в умовах воєнного стану

Сучасний етап розвитку України характеризується й посиленням загроз в інформаційному просторі, що стали наслідком повномасштабної збройної агресії російської федерації. В умовах воєнного стану інформаційна політика держави набуває особливого значення як ключовий інструмент забезпечення національної безпеки, підтримки внутрішньої стабільності та консолідації суспільства задля протидії зовнішнім деструктивним впливам. Інформаційний фронт відіграє вирішальну роль у протистоянні гібридним загрозам, що включають систематичні кампанії дезінформації, інформаційно-психологічні операції, кібератаки, медіаманіпуляції та спроби підризу довіри до державних інституцій.

В умовах війни державна інформаційна політика спрямована на формування стійкого інформаційного простору, забезпечення оперативного, достовірного й повного інформування громадян, а також захист критично важливих даних і комунікаційних систем. Особлива увага приділяється розбудові ефективної системи кіберзахисту, координації дій органів влади, медіа й громадського сектору, а також мобілізації ресурсів суспільства у протистоянні ворожим інформаційним операціям.

Актуальними стають питання удосконалення законодавчої бази, впровадження сучасних механізмів регулювання інформаційних потоків, розширення можливостей для забезпечення цифрової стійкості та медіаграмотності населення. Водночас інформаційна політика виконує важливу соціальну функцію – підтримку морального духу, посилення єдності та національної ідентичності, що є критично необхідним у період збройної боротьби.

Тому саме, дослідження державної інформаційної політики України в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим для розуміння її ролі у збереженні інформаційного суверенітету, захисті державності та забезпеченні ефективного функціонування суспільства в умовах багатовимірної інформаційної війни.

У сучасному розумінні державна інформаційна політика постає складним багаторівневим механізмом забезпечення безпеки особи, суспільства, держави та міжнародної спільноти. Значна кількість країн і наддержавних утворень формують спеціалізовані інституції, відповідальні за реалізацію інформаційної діяльності, що підкреслює її стратегічне значення. До процесу формування інформаційної політики активно долучаються і вищі посадові особи держави, які визначають пріоритети в контексті національної та глобальної безпеки [102, с. 394].

В умовах воєнного стану інформаційна політика трансформується у комплекс заходів державного і суспільного регулювання інформаційних потоків та процесів, спрямованих на зміцнення обороноздатності країни та захист її національних інтересів. Вона забезпечує охорону фундаментальних прав і свобод людини в інформаційній сфері, збереження моральних і ціннісних засад суспільства, а також гарантування інформаційної суверенності та стабільності держави. Таким чином, інформаційна політика у воєнний період виступає ключовою складовою системи національної безпеки, спрямованою на протидію внутрішнім і зовнішнім загрозам, підтримання суспільної єдності та ефективного функціонування держави [92, с. 63].

Державна інформаційна політика відіграє ключову роль у формуванні цілісного інформаційного простору України, забезпеченні інформаційної безпеки особи, суспільства та держави, а також інтеграції країни у глобальний інформаційний простір [31, с. 195]. Водночас в умовах воєнного стану зростає обсяг функцій і відповідальності цієї політики, що спрямовані на створення оптимального балансу суспільних інтересів, гарантування доступу до достовірної та своєчасної інформації, протидію дезінформаційним впливам, забезпечення режиму

секретності у визначених сферах та реалізацію завдань, пов'язаних із підтримкою обороноздатності та діяльністю Збройних Сил України.

Сучасна війна, що триває на території України, характеризується не лише застосуванням традиційних видів озброєння та веденням бойових дій, але й високою інтенсивністю інформаційного протиборства. Інформація в умовах збройної агресії перетворюється на стратегічний ресурс і форму зброї, здатної впливати на суспільну свідомість, міжнародну політику та хід воєнних операцій.

З перших годин повномасштабного вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року Україна вимушена була розгорнути власний інформаційний фронт. Президент України Володимир Зеленський, використовуючи всі доступні комунікаційні платформи, здійснював активну дипломатичну комунікацію, привертаючи увагу світових лідерів до реальних масштабів агресії та необхідності міжнародної підтримки. Така інформаційна діяльність сприяла формуванню глобальної солідарності з Україною та отриманню значної оборонної, гуманітарної й політичної допомоги.

Поряд із інституційною комунікацією держави активну роль відіграли представники громадянського суспільства – журналісти, блогери, волонтери, лідери громадської думки. Їхня діяльність була спрямована на документування воєнних злочинів, інформування міжнародної спільноти про події в Україні, викриття пропагандистських наративів агресора. Українські громадяни, які проживали за кордоном або були вимушені тимчасово залишити країну, організовували численні акції, демонстрації та інформаційні кампанії, привертаючи увагу урядів інших держав і глобальних медіа [54, с. 43].

Такі комунікаційні активності сприяють мобілізації зовнішніх і внутрішніх ресурсів для потреб оборони: збору коштів на військове забезпечення, медичні засоби, техніку, а також формуванню позитивного іміджу України на міжнародній арені. Поширення достовірної інформації про перебіг бойових дій, використання російськими військами заборонених засобів ураження та наслідки збройної агресії

відіграє ключову роль у протидії пропаганді та інформаційним маніпуляціям противника.

Разом з тим, противник активно застосовує інформаційний вплив задля деморалізації населення, поширення дезінформації, створення панічних настроїв та виправдання власної злочинної діяльності. Саме тому держава посилює механізми інформаційної безпеки, включаючи підтримку офіційних каналів комунікації, діяльність спеціалізованих структур, розвиток верифікованих онлайн-ресурсів і систем оперативної протидії ворожій пропаганді. У сучасних умовах ефективна інформаційна політика стає одним із ключових чинників національної стійкості та важливою передумовою перемоги у війні.

У межах реалізації положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» у 2022 році було забезпечено функціонування та координацію діяльності електронних комунікаційних мереж, засобів масової інформації, поліграфічних підприємств та пов'язаних з ними установ і організацій під контролем військового командування [87]. Такий підхід надав можливість органам військового управління використовувати телевізійні центри, радіомовні ресурси та друкарські потужності для оперативного та ефективного інформаційного забезпечення, а також для здійснення роз'яснювальної роботи серед цивільного населення та військовослужбовців.

У зв'язку з систематичними обстрілами об'єктів цивільної інфраструктури виникла об'єктивна необхідність у створенні та вдосконаленні механізмів оперативного оповіщення населення про загрози, зокрема повітряні тривоги. Така інформація має особливо важливе значення для захисту життя і здоров'я громадян, сприяючи водночас підвищенню рівня довіри до органів державної влади. У цьому контексті суттєвого поширення набула система сповіщення про повітряні тривоги через спеціалізовані інтернет-ресурси та телеграм-канали, що забезпечують своєчасне отримання населенням необхідних повідомлень [65, с. 46].

У перші місяці повномасштабної збройної агресії було створено значну кількість офіційних телеграм-каналів, які адмініструвалися органами державної влади, правоохоронними структурами, медичними та освітніми установами тощо. Через зазначені канали поширювалася оперативно важлива інформація для населення, зокрема щодо графіків отримання гуманітарної допомоги, розкладу евакуаційних потягів, локацій «пунктів незламності» та інших актуальних повідомлень [65, с. 46]. Основною перевагою подібних засобів інформування є їхня висока швидкість передачі даних та доступність для широких верств населення.

Особливу роль відігравали й відеоматеріали, оприлюднені українськими військовослужбовцями під час бойових дій, які активно поширювалися у соціальних мережах, передусім в телеграм-каналах. Цей контент сприяв зміцненню морального духу громадян, формуванню віри в перемогу та консолідації суспільства навколо спільної мети.

У відповідь на потребу координації інформаційного простору та забезпечення єдиного джерела перевіреної інформації з перших годин вторгнення російської федерації було започатковано всеукраїнський телемарафон «Єдині новини» (у період до 1 березня 2022 року - «Єдині новини #UАразом») [65, с. 47]. Уже наступного дня Міністерство культури та інформаційної політики оголосило про його безперервне цілодобове мовлення.

Участь у телемарафоні взяли провідні національні телеканали, серед яких: «1+1», «Україна 24», «Інтер», «Суспільне», «СТБ/ICTV» та інші. До трансляції долучилися також медіа, які здійснювали мовлення добровільно та на безоплатній основі. У підсумку телемарафон охопив більшість українських телеканалів, ставши центральним елементом державної інформаційної стратегії в умовах воєнного стану.

19 березня 2022 року Президентом України було затверджено Указ «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Про нейтралізацію загроз інформаційній безпеці держави». Прийняття цього

стратегічного акта обумовлювалося необхідністю посилення обороноздатності держави в інформаційній сфері, підтримання стійкості національного медіапростору та забезпечення безперервного функціонування цифрових комунікаційних інфраструктур у період воєнного стану.

Зазначеним рішенням передбачено покладання на відповідальні органи низки завдань, спрямованих на захист та стабільне функціонування системи цифрового ефірного мовлення, а саме:

- здійснення цілодобового моніторингу телерадіоефіру з метою оперативного виявлення загроз інформаційній безпеці;
- забезпечення резервних каналів передачі сигналу на цифрові передавачі шляхом залучення альтернативних операторів супутникового зв'язку;
- модернізація та резервування обладнання головних станцій мультиплексування;
- підтримання безперервного функціонування супутникових каналів доставки телепрограм;
- гарантування стабільної трансляції українських телеканалів по всій території держави [84].

Виконання означених заходів покладено на Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Концерн радіомовлення, радіозв'язку та телебачення у співпраці з ТОВ «Зеонбуд» [65, с. 47].

У науковому контексті це рішення демонструє перехід державної інформаційної політики до режиму підвищеної оборонної готовності, що передбачає концентрацію ресурсів для протидії дезінформаційним атакам, кіберзагрозам та спробам зовнішнього впливу на медійний ландшафт. Таким чином, формуються інституційні основи національної стійкості інформаційного простору, що є ключовим елементом оборонної стратегії України в сучасній гібридній війні.

Ніколаєць Ю.М. у своїх дослідженнях підкреслює, що основним призначенням національного телемарафону є забезпечення громадян України оперативною, достовірною та суспільно значущою інформацією у режимі цілодобового мовлення. Однак, із часом спостерігається тенденція до заповнення ефірного часу повторними матеріалами, що зумовлює формування критичного сприйняття аудиторією рівня актуальності та інформативності контенту. Така практика, як зазначає вчений, спричиняє зниження довіри населення до даного інформаційного проєкту [65, с. 49].

Крім того, значним чинником послаблення інтересу аудиторії є обмежене коло запрошених експертів, які тривалий час з'являються в ефірі, що створює враження одноманітності подачі матеріалів та недосяжності плюралізму думок. Це, в свою чергу, породжує суспільну дискусію щодо необхідності оновлення експертного пулу та впровадження більшої кількості альтернативних і незалежних фахових позицій.

У ширшому контексті такі недоліки свідчать про актуальність перегляду підходів до формування програмної політики телемарафону з метою збереження його стратегічної ролі у протидії дезінформації, морально-психологічній підтримці населення та забезпеченні інформаційної стійкості держави в умовах гібридної війни. Одним із пріоритетів вдосконалення вбачають перехід до більш інноваційних форматів комунікації, розширення аналітичного складника та поглиблення інтеграції з цифровими платформами для підвищення ефективності охоплення та взаємодії з громадськістю.

3 березня 2022 р. було видано наказ Головнокомандувача Збройних Сил України «Про організацію взаємодії між Збройними силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» [85], яким визначено ключові принципи співпраці з медіа та встановлено перелік відомостей, заборонених до оприлюднення.

У роз'ясненнях Генерального штабу підкреслювалася недопустимість розголошення інформації щодо логістики постачання озброєння, дислокації військових підрозділів, результатів влучань ворожих засобів ураження, а також здійснення фактчекінгу публічних заяв та повідомлень силових структур і спецслужб. Окрему увагу приділено регламентації порядку акредитації журналістів і функціонуванню представників медіа в районах активних бойових дій.

На території України було запроваджено обмеження на відвідування журналістами, включно з акредитованими, військових та інших стратегічно важливих об'єктів, розголошення інформації про які могло б створити загрозу виконанню оборонних завдань. Робота в зоні бойових дій дозволялася винятково співробітникам медіа та пресслужб центральних органів виконавчої влади, які отримали прескарту Збройних Сил України.

У додатку до наказу Головнокомандувача Збройних Сил України було визначено низку вимог, спрямованих на забезпечення контролю за діяльністю акредитованих журналістів у зонах функціонування військових об'єктів. Зокрема, передбачалося погодження маршрутів пересування представників медіа, а також установлення спеціально визначених місць для здійснення фото- та відеофіксації озброєння й військової техніки [71].

Акредитація також передбачала обов'язковий супровід журналістів пресофіцерами у районах бойових дій, які мали право здійснювати попередню перевірку створених матеріалів. Військовослужбовці, що виконували бойові чи спеціальні завдання, могли надавати коментарі медіа виключно після відповідного інструктажу та за дозволом уповноважених командирів з метою унеможливлення розголошення інформації з обмеженим доступом.

До категорії забороненої до поширення інформації було віднесено координати місць дислокації підрозділів ЗСУ, їх найменування, структуру, чисельність особового складу й озброєння, а також будь-які описи, зображення чи позначення, які дозволяли б противнику ідентифікувати військові об'єкти, їх системи охорони

або засоби захисту. Заборонялося оприлюднення відомостей щодо тактичних прийомів ведення бою, порядку розгортання сил та залучення засобів до виконання бойових завдань, у тому числі інформації про час і місце таких операцій [71].

Під обмеження також підпадали дані про діяльність засобів радіоелектронної боротьби, відомості щодо скасованих або запланованих операцій, інформаційно-психологічних заходів, а також матеріали, здатні розкрити наслідки ракетних ударів по об'єктах критичної інфраструктури України. Окремо заборонялося поширювати фото- та відеоматеріали із зразками іноземного озброєння, наданого Україні міжнародними партнерами, які були знищені або зазнали пошкоджень у ході бойових дій.

3 березня 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» [77]. Нормативний акт запровадив кримінальну відповідальність за діяння громадян України, що мають на меті інформаційне сприяння збройній агресії проти України, а також легітимізацію чи підтримку тимчасової окупації частини її території.

Зокрема, передбачалося покарання для осіб, які здійснювали пропагандистську діяльність у закладах освіти з метою формування підтримки окупаційного режиму. Також визначалася відповідальність за організацію та проведення політичних заходів або за участь в інформаційній діяльності у взаємодії з державою-агресором чи її окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку їхніх інтересів або збройних формувань. За такі правопорушення встановлювалося покарання у вигляді позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років із можливим додатковим обмеженням у праві займати певні посади чи здійснювати окремі види діяльності, а також із конфіскацією майна або без неї [77].

Кримінально караним визнавалося й публічне заперечення факту збройної агресії РФ проти України. При цьому «публічність» охоплювала, зокрема,

поширення інформаційних повідомлень чи закликів через мережу Інтернет або будь-які засоби масової інформації.

Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2022 року № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану» передбачає рекомендації органам державної влади щодо обмеження доступу та тимчасового припинення функціонування відповідних інформаційних ресурсів. Унаслідок реалізації цих положень окремі територіальні громади повністю закрили доступ до інформації на власних офіційних вебресурсах, тоді як інші органи місцевого самоврядування впровадили часткові обмеження [23].

У зазначеному нормативному акті визначено, що відновлення функціонування інформаційних, інформаційно-комунікаційних, електронних комунікаційних систем та публічних електронних реєстрів можливе після офіційного встановлення дати завершення бойових дій або припинення тимчасової окупації відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Такі території включено до переліку зон бойових дій та тимчасової окупації, який затверджується Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. При цьому забезпечення функціонування інформаційних ресурсів на інших територіях держави здійснюється з урахуванням технічних можливостей, обмежених специфікою воєнного стану.

Документ також передбачає, що у разі виникнення загрози несанкціонованого доступу до відповідних систем і реєстрів, зокрема через тимчасову окупацію певних територій, їх адміністратори повинні невідкладно призупинити доступ користувачів у межах цих територій. Про вжиті заходи вони зобов'язані поінформувати протягом двох днів держателів відповідних інформаційних систем і реєстрів, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України та Міністерство цифрової трансформації [23].

Таким чином, в умовах воєнного стану ефективна реалізація державної інформаційної політики набуває особливого значення як механізм safeguarding національної безпеки, підтримання стійкості суспільства та протидії інформаційним операціям держави-агресора. Комплексність таких заходів зумовлює необхідність тісної координації дій органів державної влади, суб'єктів медіа-сфери, інститутів громадянського суспільства та всього населення країни для забезпечення інформаційної стійкості та консолідації українського соціуму.

До пріоритетних напрямів практичної імплементації державної інформаційної політики в умовах воєнного стану належать: оперативне та достовірне інформування населення; гарантування захищеності інформаційних ресурсів і критичної інформаційної інфраструктури; протидія дезінформаційним впливам, психологічним операціям та кібератакам; а також підтримка морально-психологічної стійкості громадян шляхом реалізації комплексних комунікаційних стратегій. Значущим аспектом є розвиток системи стратегічних комунікацій, забезпечення координації між органами державної влади та формування інформаційного контенту, спрямованого на консолідацію суспільства навколо національних цінностей та цілей збройного захисту держави [30, с. 24].

Тому саме, послідовна й професійна реалізація інформаційної політики в умовах воєнного стану виступає важливим чинником збереження політичної й соціальної єдності, підвищення стійкості суспільства до інформаційних загроз і забезпечення ефективного функціонування держави на шляху до перемоги.

Поряд із забезпеченням інформаційної безпеки важливим напрямом державної інформаційної політики в умовах правового режиму воєнного стану стала кіберсфера. Статистичні дані засвідчують суттєве зростання інтенсивності російських кібератак, спрямованих насамперед проти об'єктів енергетичної та транспортної інфраструктури, військових підрозділів, органів державного управління, баз даних, державних реєстрів і засобів масової інформації. Особливо

уразливою для противника виявилася сфера цифрової трансформації, електронних комунікацій, IT-індустрія та пов'язане з нею середовище [32].

Водночас у перші тижні збройної агресії парламент оперативно оптимізував кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство, посиливши правові підстави й процесуальні механізми притягнення до відповідальності осіб, причетних до кіберзлочинів [29].

Координаційну та ключову функцію у сфері кіберзахисту здійснює Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, яка забезпечує стале функціонування систем урядового зв'язку, кіберзахист критичних ресурсів і реагування на інциденти інформаційної безпеки [109].

Слід зазначити, що попри повномасштабну збройну агресію та інтенсивні кібератаки, Україна не лише не призупинила процесів цифрової трансформації, але й посилила їх розвиток. Зокрема, відбулося суттєве оновлення функціоналу застосунку «Дія», який став не лише інструментом електронних державних послуг, але й важливим компонентом інформаційної безпеки суспільства. В умовах масштабної інформаційної війни на платформі було розміщено низку освітніх продуктів, зокрема онлайн-курс з медіаграмотності «Very Verified» [24], орієнтований на підвищення спроможності громадян критично сприймати інформацію.

Окремим напрямом діяльності Міністерства цифрової трансформації став запуск ініціативи «Безпека дітей в Інтернеті», спрямованої на захист неповнолітніх користувачів від небезпечного контенту, кібербулінгу, протиправних онлайн-ком'юніті, сексуального насильства та інших актуальних ризиків цифрового середовища [5].

Важливою складовою державної інформаційної політики в умовах воєнного стану є сфера культури. Початок широкомасштабної агресії наочно продемонстрував, що культурний простір відіграє не лише ідентифікаційну, але й оборонну функцію, формуючи національну стійкість та протидіючи

пропагандистським впливам. Водночас у 2022-2023 рр. діяльність Міністерства культури та інформаційної політики була зосереджена переважно на забезпеченні функціонування єдиного інформаційного простору та запровадженні санкцій проти російської федерації у медійному й культурному секторах [105].

У результаті на кінець 2023 року представники культурного середовища відзначили відсутність цілісної, чітко сформульованої та узгодженої між основними акторами оновленої стратегії розвитку культурної сфери, що актуалізує потребу у виробленні відповідної державної політики [13].

Державна інформаційна політика України в умовах правового режиму воєнного стану здійснюється відповідно до положень законодавства про його запровадження, що зумовлює необхідність оперативного, ситуаційно обумовленого коригування механізмів інформаційного впливу. У таких умовах держава уповноважена запроваджувати окремі обмеження, зокрема цензурного характеру, а також вживати заходів щодо мінімізації деструктивного зовнішнього інформаційного впливу з метою гарантування національної та суспільної інформаційної безпеки.

Концептуально державну інформаційну політику у воєнний період можна охарактеризувати через два взаємопов'язані стратегічні напрями:

1. забезпечення внутрішньої інформаційної стійкості, що передбачає протидію зовнішнім інформаційно-психологічним загрозам і дезінформаційним кампаніям;
2. реалізація зовнішньої інформаційної політики, спрямованої на блокування пропагандистських наративів держави-агресора у міжнародному просторі та посилення політичної, військової й гуманітарної підтримки України з боку світової спільноти.

Дослідження державної інформаційної політики України в умовах воєнного стану дозволяє констатувати, що її функціонування набуває особливого стратегічного значення для забезпечення національної безпеки, підтримки

суспільного духу та протидії інформаційним загрозам. Встановлено, що інформаційна політика в таких умовах має двоєвекторний характер: внутрішній, спрямований на захист населення та критично важливих об'єктів від зовнішньої інформаційної агресії, та зовнішній, орієнтований на протидію ворожій пропаганді на міжнародній арені і посилення підтримки України з боку світової спільноти.

Практична реалізація державної інформаційної політики включає своєчасне інформування громадян, протидію дезінформації та кібератакам, розвиток стратегічних комунікацій, координацію дій між державними органами, медіа та громадським сектором, а також підтримку морального стану населення.

Загалом, системна та професійна реалізація державної інформаційної політики в умовах воєнного стану є необхідною передумовою збереження єдності держави, підвищення стійкості суспільства до інформаційних загроз і наближення перемоги України.

ВИСНОВКИ

Проведене в межах магістерської роботи дослідження формування та реалізація державної інформаційної політики України надало змогу сформулювати наступні висновки, відповідно до поставленої мети і завдань:

1. Проаналізувавши різні підходи до тлумачення сутності поняття інформаційна політика, можна сформулювати узагальнене бачення цього явища. Державною інформаційною політикою слід вважати сукупність напрямів діяльності держави в інформаційній сфері, що ґрунтуються на відповідній нормативно-правовій базі та передбачають забезпечення інформаційної безпеки особи, суспільства та держави.

Державна інформаційна політика виступає стратегічним інструментом забезпечення сталого розвитку інформаційного суспільства, формування безпечного та ефективного інформаційного середовища і посилення ролі України в глобальному інформаційному просторі.

2. Стратегічна мета державної інформаційної політики полягає у створенні необхідних інституційних, правових і технологічних передумов для становлення та інтеграції України у глобальне інформаційне середовище, з одночасним забезпеченням належного рівня інформаційної безпеки. Досягнення означеної мети реалізується через систему завдань, спрямованих на: удосконалення нормативно-правового регулювання інформаційних відносин; забезпечення відкритості публічної влади та доступу громадян до інформації; розвиток національних інформаційних ресурсів і цифрової інфраструктури; захист та гармонізацію інтересів особи, суспільства і держави.

Функціонування державної інформаційної політики ґрунтується на системі загальних і спеціальних принципів, які визначають її методологічні засади. Загальні принципи відображають фундаментальні вимоги до побудови демократичної правової держави, тоді як спеціальні, враховують особливості багатofакторного

розвитку інформаційної сфери та необхідність протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам інформаційної безпеки.

Встановлено, що забезпечення послідовності, системності й наукової обґрунтованості формування та реалізації державної інформаційної політики є передумовою підвищення рівня суспільної довіри до органів державної влади, ефективного залучення громадян до процесів комунікації з державою та розбудови конкурентоспроможного інформаційного середовища. Таким чином, державна інформаційна політика, будучи важливим інструментом національного розвитку, має постійно адаптуватися до глобальних цифровізаційних процесів, що забезпечить зміцнення інформаційного суверенітету України та сприятиме її повноцінній інтеграції у світовий інформаційний простір.

3. Основні напрями державної інформаційної політики України становлять цілісну систему ціннісних, організаційно-правових та технологічних орієнтирів, спрямованих на формування безпечного, конкурентоспроможного та демократичного інформаційного простору. Комплексний розвиток національних інформаційних ресурсів, зміцнення системи стратегічних комунікацій держави, модернізація законодавчої бази відповідно до міжнародних стандартів, а також підтримка незалежних засобів масової інформації та індустрії цифрового контенту, визначають ключові параметри реалізації державних пріоритетів у цій сфері.

Особливе значення має забезпечення інформаційного суверенітету, що передбачає протидію деструктивним інформаційним впливам, мінімізацію зовнішньої інформаційної залежності й гарантування належного рівня інформаційної безпеки в умовах триваючої агресії проти України. Водночас, важливими залишаються захист прав людини в інформаційній сфері, підтримання свободи слова, запобігання монополізації медійного ринку і забезпечення прозорості діяльності ЗМІ. Реалізація цих напрямів сприятиме розвитку інформаційного суспільства, підвищенню медіаграмотності громадян, зміцненню

довіри до державних інституцій, інтеграції України у європейський і світовий інформаційний простір.

4. Охарактеризовано механізм реалізації державної інформаційної політики України та визначено, що він становить комплекс взаємопов'язаних інструментів, спрямованих на формування, організацію та забезпечення ефективного функціонування національного інформаційного простору. Їхня сукупність охоплює політико-правовий, інституційний, організаційний, технологічний (інфраструктурний), комунікативний і просвітницький, а також соціально-економічний виміри, що комплексно забезпечують досягнення стратегічних цілей інформаційної політики держави.

Зокрема, політико-правові механізми визначають нормативні засади регулювання інформаційних відносин відповідно до європейських стандартів. Інституційні механізми забезпечують координацію діяльності органів державної влади та інституцій громадянського суспільства у сфері інформаційної політики. Організаційні механізми формують управлінську та процедурну основу реалізації державних рішень у цій сфері.

В умовах цифрової трансформації особливої ваги набуває технологічний механізм, що забезпечує розвиток сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури, електронного урядування, державних реєстрів та систем кіберзахисту. Разом із тим комунікативний і просвітницький механізм відіграє ключову роль у зміцненні інформаційної стійкості суспільства, підвищенні рівня медіаграмотності й протидії дезінформації, що є критично важливим в умовах зовнішньої інформаційної агресії.

Ефективність реалізації державної інформаційної політики визначається узгодженістю й цілісністю функціонування зазначених механізмів, їхньою адаптивністю до викликів цифрової доби та інтеграції України в європейський інформаційний простір. У цьому контексті, важливим завданням держави залишається подальший розвиток системи управління інформаційними процесами

та вдосконалення стратегічних механізмів забезпечення інформаційної безпеки, що потребує як наукового супроводу, так і практичної реалізації в межах сучасної державної інформаційної політики.

5. Обґрунтовано державну інформаційну політику України в умовах розвитку та використання цифрових технологій, а саме розвиток та впровадження цифрових технологій істотно трансформують підходи держави до формування та реалізації інформаційної політики України. Цей процес супроводжується модернізацією правового, інституційного й організаційного забезпечення інформаційної сфери, що зумовлено необхідністю адаптації до динамічних глобальних технологічних змін, вимог інформаційної безпеки та євроінтеграційних прагнень України.

Цифровізація публічного управління та формування електронної держави сприяють підвищенню прозорості, відкритості та підзвітності органів влади, розширюючи можливості громадянського контролю та участі суспільства у прийнятті управлінських рішень. Одночасно, цифрова трансформація створює нові інструменти забезпечення прав громадян на доступ до інформації, що є важливою передумовою розвитку демократичних процесів і зміцнення довіри до державних інституцій.

Ключовим домінантом державної інформаційної політики залишається гарантування інформаційної безпеки. В умовах гібридних загроз, посилення зовнішнього інформаційного впливу та зростання кібератак, держава здійснює комплексні заходи щодо захисту національного інформаційного простору, протидії дезінформації й забезпечення стійкості критичної інформаційної інфраструктури.

Важливою складовою сучасної політики є формування соціально-інклюзивного цифрового середовища, що забезпечує рівний доступ усіх соціальних груп до цифрових ресурсів і сервісів, мінімізує прояви цифрової нерівності та сприяє інтеграції громадян у інформаційне суспільство.

Державна інформаційна політика України в умовах цифрових трансформацій виступає комплексним механізмом, спрямованим на поєднання технологічного розвитку, захисту національних інтересів та утвердження демократичних принципів управління. Подальша ефективність її реалізації залежатиме від узгодженості стратегічних пріоритетів, інституційної спроможності та здатності держави забезпечити баланс між технологічними інноваціями, правами людини і гарантуванням безпеки в інформаційному просторі.

6. Аналіз державної інформаційної політики України в умовах воєнного стану, надав можливість констатувати, що її функціонування набуває особливого стратегічного значення для забезпечення національної безпеки, підтримки суспільного духу та протидії інформаційним загрозам. Встановлено, що державна інформаційна політика в таких умовах має двоєвекторний характер: внутрішній, спрямований на захист населення та критично важливих об'єктів від зовнішньої інформаційної агресії, та зовнішній, орієнтований на протидію ворожій пропаганді на міжнародній арені і посилення підтримки України з боку світової спільноти.

Практична реалізація державної інформаційної політики включає своєчасне інформування громадян, протидію дезінформації та кібератакам, розвиток стратегічних комунікацій, координацію дій між державними органами, медіа та громадським сектором, а також підтримку морального стану населення.

Загалом, системна та професійна реалізація державної інформаційної політики в умовах воєнного стану є необхідною передумовою збереження єдності держави, підвищення стійкості суспільства до інформаційних загроз і наближення перемоги України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2002. 476 с.
2. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : монографія ; за заг. ред. д.ю.н., проф. О. Бандурки. Х. : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 368 с.
3. Арістова І. В. Державна інформаційна політика та її правове забезпечення. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2000. № 10. С. 83–88.
4. Бабіна В. О., Кудлай І. В. Інформаційна політика та її роль у вирішенні міждержавних конфліктів. Політикус. 2022. Вип. 6. С. 53–58.
5. Безпека дітей в Інтернеті. Міністерство цифрової трансформації України, 2023. URL: <https://thedigital.gov.ua/projects/online-safety>
6. Березовська І. Р. Місце та роль органів державної влади у забезпеченні інформаційної безпеки України. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2013. № 2(1). С. 115–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2013_2%281%29_21
7. Бем Н. Перспективні напрямки здійснення державної інформаційної політики України в питаннях євроінтеграції. Безпека інформації. 2012. № 2. С. 48–54.
8. Бондар Г. Л., Гаркуша А. М. Інформаційна політика та етика в добу діджиталізації. Публічне управління та митне адміністрування. № 4 (23). 2019. С. 27–33. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/4/4.pdf>
9. Брижко В. До питання сучасної інформаційної політики. Вісник Академії управління МВС. № 2. 2009. С. 27–47.

10. Бурлай М. М. Напрями державної інформаційної політики та розвитку системи вищої освіти. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2013. № 5 (61). С. 40–45.
11. Булавина О. С., Хлівнюк Т. П. Нормативно-правове забезпечення інформаційної політики в Україні: особливості та суперечливості. Науковий журнал «Політикус». Вип. 4. 2018. С. 21–24.
12. Виноградова Г. В. Правове регулювання інформаційних відносин в Україні. К.: Видавництво «Юстиніан», 2006. 176 с.
13. Вієру О. Про культуру на часі і поза ним. LB.ua, 24 серпня 2023. URL: https://lb.ua/blog/olha_viieryu/571570_pro_kulturu_chasi_i_poza_.html
14. Гребньов Г. Інформаційний аспект гібридної війни росії проти України. Український інформаційний простір. № 1(11). 2023. С. 107–118. URL: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279598](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279598)
15. Гудзь О., Маковій В. Концептуальні основи формування інформаційної політики підприємств. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. № 23. С. 65–69.
16. Гуровський В. О. Роль органів державної влади у сфері забезпечення інформаційної безпеки України. Вісник Української академії державного управління при Президентові України. 2014. № 3. С. 21–31.
17. Гурковський В. І. Державне управління розбудовою інформаційного суспільства в Україні (історія, теорія, практика) : монографія. Київ: Наук. світ, 2010. 396 с.
18. Гурковський В. І. Організаційно-правові питання взаємодії органів державної влади у сфері національної інформаційної безпеки : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2004. 20 с.
19. Гусаров С. М. Поняття та сутність правотворчості в Україні. Південноукраїнський правничий часопис. 2015. № 2. С. 55–59.

20. Державна інформаційна політика / за заг. ред. В.Б. Дзюндзюка. Харків 2012. 344 с.
21. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Факт, 2003. 384 с.
22. Державна антикорупційна програма на 2023-2025 роки. № 220. Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text>
23. Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України № 263. 2022. Україна. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP220263>
24. Дія. Міністерство цифрової трансформації, 2023. URL: <https://diia.gov.ua/news>
25. Доктрина інформаційної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>
26. Дубас О. П. Інформаційний розвиток сучасної України у світовому контексті: Монографія. Київ. 2004. 208 с.
27. Е-майбутнє та інформаційне право / В. Брижко, В. Цимбалюк, М. Швець, М. Коваль, Ю. Базанов; за ред. М. Швеця. 2-ге вид., доп. К.: НДЦПІ АПрН України, 2006. 234 с.
28. Європа на шляху до інформаційного суспільства / Держкомзв'язку та інформатизації України. Київ. 2000. С. 3.
29. Єрема М. Боротьба з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану: Закон 2149-IX. ТОВ «ЛІГА ЗАКОН», 13 квітня 2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytys/210562_borotba-z-kberzlochinnstyu-v-umovakh-d-vonnogo-stanu-zakon-2149-ix

30. Залєвська І., Удренас Г. Інформаційна безпека України в умовах російської військової агресії. Південноукраїнський правничий часопис № 1–2. 2022. С. 20–26.
31. Заніздра Н. О. Державна інформаційна політика на сучасному етапі та шляхи вдосконалення. Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. 2012. № 4. С. 193–196.
32. Захист інформаційного та кіберпростору. Служба безпеки України, 2023. URL: <https://ssu.gov.ua/zabezpechennia-informatsiinoi-bezpeky>
33. Іванченко Ю. М. Сутність, головні напрями та способи державної інформаційної політики в Україні. Державне управління: теорія та практика. 2005. № 2. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/>
34. Кальниш Ю., Іваній О., Малафєєв С. Особливості впливу діджиталізації на прозорість та підзвітність органів влади. Актуальні питання у сучасній науці. № 5 (23). С. 253–265. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-5\(23\)-253-265](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-5(23)-253-265)
35. Козьмініх А. В. Інформаційні механізми євроінтеграційної політики України. Актуальні проблеми політики. 2020. Вип. 65. С. 41–48.
36. Козьмініх А. В. Складники механізму реалізації інформаційної політики України. Науковий журнал «Політикус». 2020. № 2. С. 52–58.
37. Козюбра М.І. Принцип верховенства права і правової держави: єдність основних вимог. Наукові записки. Том 64. 2007. С. 3–9.
38. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/law/254к/96-вр>
39. Кормич Б. А. Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України. О. : Юридична література, 2003. 471 с.
40. Коршун А.О. Принцип гласності і відкритості діяльності органів судової влади: монографія. Київ: «Хай-Тек Прес», 2022. 192 с.

41. Костенко А. М. Інформаційно-комунікативні стратегії євроінтеграції в Україні. Грані. Науково-теоретичний альманах. 2019. Вип. 21(11). С. 70-77. URL: <https://doi.org/10.15421/1718154>
42. Кочубей Л., Некряч А. Державна інформаційна політика України в умовах євроінтеграції. Публічне управління і політика. 2025. № 4 (8). С. 1–9. URL: https://www.researchgate.net/publication/391834174_DERZAVNA_INFORMACIJNA_POLITIKA_UKRAINI_V_UMOVAN_EVROINTEGRACIISTATE_INFORMATION_POLICY_OF_UKRAINE_IN_THE_CONTEXT_OF_EUROPEAN_INTEGRATION.
43. Красноступ Г. М. Сучасний стан та перспективи розвитку державної політики в сфері свободи слова та інформації. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2006. № 11. С. 152–156.
44. Кутуза Н., Тельпіс Д. Дезінформація як складник ІПсО в мегадискурсі: маніпулятивний аспект (на прикладі російсько-української війни періоду повномасштабного вторгнення). Записки з українського мовознавства. 2023. № 30. С. 282–292.
45. Лешик С. В. Інституційно-правовий механізм інформаційної політики України в процесі Євроінтеграції. Політичне життя. № 3. 2024. С. 53–60.
46. Литовченко І. В. Основні тенденції інституціоналізації інформаційно-комунікаційного середовища сучасного суспільства. Вісник Національного авіаційного університету. Сер. Соціологія. Політологія : зб. наук. праць. Київ: НАУ, 2014. Вип. 1. С. 30–34.
47. Ліпкан В. А. Систематизація інформаційного законодавства України: монографія. Київ. 2012. 304 с.
48. Ляшенко В., Підоричева І., Антонюк В. Європейський дослідницький простір: порівняльний аналіз інституційних передумов та інтеграційних підходів для України. Журнал європейської економіки. 2020. Вип. 19(3). С. 456–481. URL: <https://doi.org/10.35774/jee2020.03.456>

49. Макаренко Є. А. Європейська інформаційна політика : монографія. К. : Наша культура і наука. 2012. 368 с.
50. Маріц Д. О. Правове регулювання доступу до офіційних документів (на матеріалах практики Європейського суду з прав людини. Visegrad Journal on Human Rights. 2018. № 2.
51. Матвієнків С., Лушагіна Т. Інформаційна політика закладів вищої освіти в умовах російсько-української війни. Науковий журнал «Політикус». 2023. № 5. С. 61–68. URL: http://politicus.od.ua/5_2023/9.pdf.
52. Майбутнє штучних інтелектів та ринку праці. Чи замінить ШІ людину? URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/majbutnye-shtuchnyh-intelektiv-ta-rynku-praczi-chy-zaminyt-shi-lyudynu>.
53. Мельник М. Сутність поняття «державна політика розвитку інформаційного суспільства»: узагальнення європейських та вітчизняних трактувань. Демократичне врядування. 2012. Вип. 9. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik9/fail/Melnyk.pdf
54. Мирошниченко А. І. Інформаційна політика в умовах воєнного стану. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. Том. 34 (73). № 4. 2023. С. 41–45. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/8.pdf
55. Мотлях О. Сучасна державна інформаційна політика України у сфері масмедіа. Український інформаційний простір. № 10. 2022. С. 156–170.
56. Мохова Ю. Л., Луцька А. І. Сутність та головні напрямки державної інформаційної політики України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/27.pdf
57. Настюк В. Я., Белєвцева В. В. Національні інтереси у сфері інформаційної безпеки України. Правова інформатика. 2014. № 1(41). С. 52–57.

58. Негодченко В. О. Адміністративно-правове забезпечення державної інформаційної політики органами національної поліції України : дис. ... д-ра юр. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 455 с.

59. Негодченко В. О. Напрями оптимізації державної інформаційної політики. Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 16 черв. 2023 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. С. 162–166.

60. Негодченко В. О. Основні напрями державної інформаційної політики в Україні. Підприємництво, господарство і право. № 4. 2016. С. 77–81.

61. Негодченко В. О. Проблеми визначення концептуальних основ державної інформаційної політики в Україні на сучасному етапі. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Право». 2015. Вип. 2. С. 136–141.

62. Негодченко В. О. Сучасний підхід до класифікації принципів державної інформаційної політики України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. № 25. 2017. С. 34–38.

63. Нестеряк Ю. В. Нормативно-правові основи державної інформаційної політики України в умовах розвитку інформаційного суспільства. Теорія та практика державного управління. Вип. 4 (39). С. 111–119.

64. Нестеряк Ю. В. Становлення національного інформаційного простору України. Вісник Національної Академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління. 2018. № 1. С. 11–17.

65. Ніколаєць Ю. Державна інформаційна політика України в умовах повномасштабного воєнного вторгнення Російської Федерації: суспільно мобілізаційний потенціал і ефективність. Political Studies. 2024. № 1(7). С. 42–67.

66. Новицька Н. Правове забезпечення інформаційної безпеки. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2009. № 1. С. 44–47.

67. Онищенко В. Особливості формування структурної політики в Україні в євроінтеграційному контексті. Економіка і регіон. 2016. № 2. С. 5–12.
68. Панченко О., Сердюк І. Інформаційна державна політика на шляху цифровізації. Аспекти публічного управління. 2020. № 8. С. 107–109. URL: <https://doi.org/10.15421/152053>
69. Пахнін М. Л. Принципи, завдання та інструменти державної інформаційної політики України в сучасних умовах. Теорія та практика державного управління. Вип. 3(46). С.1–9.
70. Пашкова В. С. Інформаційна політика і бібліотека. Бібліотека і влада. Київ. 2000. С. 4–16.
71. Перелік інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії Збройних Сил України, інших складових сил оборони, негативно вплинути на хід виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану. Додаток до наказу Головнокомандувача Збройних Сил України № 73. 2022. Україна. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS36785?an=343>
72. Петрухно Ю. Є. Інформаційне суспільство: поняття, основні складові, характеристика. Вісник Одеського національного університету. Сер.: Бібліотекознавство. 2014. Вип. 1. С. 127–133.
73. Питання Міністерства цифрової трансформації : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019. № 856. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>
74. Положення про Міністерство культури та інформаційної політики України : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2019 року. № 885. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2019-п#Text>.
75. Пожуєв В. І. Формування концепції державної інформаційної політики в умовах глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної

академії. 2010. Вип. 43. С. 4–12. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpgvzdia_2010_43_3.pdf

76. Почепцов Г. Г., Чукут С. А. Інформаційна політика: навч. посіб. Київ. 2006. 663 с.

77. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 3 березня 2022 № 2108-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>

78. Про внесення змін до Конституції України : Закон України від 8 грудня 2004 № 2222-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 2, ст. 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15#Text>

79. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 № 2939-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 32, ст. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

80. Про захист суспільної моралі : Закон України від 20 листопада 2003 № 1296-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 14, ст. 192. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

81. Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 756-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756-2021-%D1%80#Text>

82. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992. № 48, ст. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/-3005-IX>

83. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення : Закон України від 23 вересня 1997 № 538/97-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 48, ст. 296. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538/97->

[%D0%B2%D1%80#Text](#) (Закон втратив чинність на підставі Закону № 2849-IX від 13.12.2022)

84. Про нейтралізацію загроз інформаційній безпеці держави : Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022. № 0003525-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003525-22#n2>

85. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками медіа на час дії правового режиму воєнного стану. Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 3 березня 2022. № 73. URL: [https:// ips.ligazakon.net/document/MUS36785](https://ips.ligazakon.net/document/MUS36785)

86. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 09 січня 2007 № 537-V. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 12, ст. 102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>

87. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2015, № 28, ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

88. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 року № 1251-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text>

89. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386-р // Офіційний вісник України. 2013. № 44. Ст. 1581.

90. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII. Відомості Верховної Ради України» (ВВР), 1994, № 10, ст. 43. Редакція № 1089-IX від 16.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (Закон втратив чинність на підставі Закону № 2849-IX від 13.12.2022)

91. Прохоренко М. М., Мануйлова К. В., Тарасова І. В., Назаров В. В., Денисенко К. В. Взаємодія міжнародного права людини та міжнародного гуманітарного права: міжнародні стандарти та національний вимір. Інформатології. 2022. Вип. 55 (1-2). С.42–52. URL: <https://doi.org/10.32914/i.55.1-2.4>.
92. Пунда О. О., Добрянська О. Д., Новицька Н. Б. Принципи інформаційної політики в умовах війни та їх нормативно-правове закріплення. Екологічне право. 2022. № 1–2. С. 60–65.
93. Пушкар О. А. Державна інформаційна політика в умовах використання цифрових технологій: нові наукові підходи до вивчення та сутнісно-змістовні характеристики. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Актуальні питання публічного управління. Том. 36 (75). № 3. 2025. С. 133–137. URL: https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2025/3_2025/22.pdf
94. Пушкар О. А. Формування державної інформаційної політики в розвиненому інформаційному суспільстві. Публічне управління та митне адміністрування. № 1 (44). 2025. С. 38–42. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2025/1/9.pdf>
95. Савосько Т. О. Зміст та функції поняття державної інформаційної політики. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Том 35 (74). № 1. 2024. С. 28–32.
96. Саприкін В. Оцифровування, цифровізація та цифрова трансформація публічного управління в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. 2024. № 19(1). С. 116–121. URL: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/19-19/222024>
97. Сіленко А. Цифрова нерівність як глобальна соціально-політична проблема. Політичний менеджмент. 2006. № 3. С. 51–61. URL: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=58&c=1238>
98. Сорокіна Н., Філатов В. Цифровізація публічного управління в Україні: теоретичний аспект. Аспекти публічного управління. 2025. Том. 13. № 1. С. 77–81.

99. Соснін О. В. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України: Монографія. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. 572 с.

100. Стратегія інформаційної безпеки : Указ Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n5>.

101. Терепищій С., Костенко А. Картографування ландшафтів освіти з кібербезпеки під час війни в Україні 2022. *Studia Warminskie*. 2022. № 59. С. 125–135. URL: <https://doi.org/10.31648/sw.8331>

102. Терещенко В. В. Особливості державної інформаційної політики в умовах війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 391–395.

103. Тихомирова О.К. Інформаційна політика держави: цілі, завдання та перспективи. *Політологічний вісник*. 2014. Вип. 72. С. 465–473.

104. Українська дипломатична енциклопедія. У 2-х т. / Редкол.: Л. В. Губерський та ін. К.: Знання України, 2004. Т. 1. 760 с.

105. У МКІП визначили пріоритети культури на 2023 рік. *Укрінформ*. 24 лютого 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3674687-u-mkip-viznacili-prioriteti-kulturi-na-2023-rik.html>

106. Цимбалюк В. С. Мас-медіа в інформаційному суспільстві. *Інформація і право*. 2011. № 1. С. 30–33.

107. Шульга В. О. Євроінтеграційні процеси в Україні: здобутки та перспективи. *Україна і Європейський Союз: шлях до сталого розвитку : зб. наук. статей за матеріалами І наук. практ. конф. з європ. права*. 2018. С. 407-412.

108. Юдін О. К, Богуш В. М. Інформаційна безпека держави. Харків: Консум, 2005. 506 с.

109. Як посилити кіберзахист від рф: рекомендації Держспецзв'язку приватним компаніям. *Державна служба спеціального зв'язку та захисту*

інформації України, 2023. URL: <https://cip.gov.ua/ua/faqs/yak-posiliti-kiberzakhist-vid-rf-rekomendaciyi-derzhspeczv-yazku-privatnim-kompaniyam>

110. Artemonova K. Formuvannia derzhavnoi informatsiinoi polityky Ukrainy v konteksti yevropeiskoi intehratsii. 2013.

111. Towards Knowledge Societies. Paris: UNESCO Publishing, 2005. 220 p.